

Акциони план за развој циркуларног културног туризма

Пилот регија Војводина:
Бач – Сремски Карловци – Ириг

Јул, 2022.

Предговор

Културни туризам нуди велике могућности за развој, али носи са собом и одређене ризике. Туризам, у целини, може бити изразито нестабилна привредна грана и због тога јој се мора приступити пажљиво и на свеобухватан начин, тако да се сагледају сви чиниоци и сва становишта. Уколико се културни туризам не развија или се њиме не управља како треба, то лако може постати делатност која исцрпљује ресурсе и умањује економска вредност, а може имати и негативан утицај на животну средину и бити неповољан социјални и културни утицај у „екосистемима“ локалних заједница.

У оквиру ЕУ пројекта **BeCULTOUR**, у шест европских земаља успостављена је сарадња и неформално партнерство битних актера из јавног, приватног, цивилног и образовног сектора са намером да се на иновативан начин приступи развоју одабраних **пилот регија наслеђа**, међу којима је и једна пилот регија коју чине три општине из Војводине – **Бач, Сремски Карловци и Ириг**. Уз подршку међународног Пројектног тима, који чине реномиране академске и научно-истраживачке институције и друге организације из Европе које делују у области очувања културног наслеђа и одрживог културног туризма, ових шест пилот регија су, уз широко учешће заинтересованих страна, у периоду децембар 2021. – јун 2022. израдиле **акционе планове за развој циркуларног културног туризма**.

Акциони план за развој циркуларног културног туризма у пилот регији наслеђа Војводине – Бач, Сремски Карловци – Ириг, израђен је на интерактиван начин, кроз бројне сусрете битних актера из ове три локалне самоуправе, уз подршку Сталне конференције градова и општина (СКГО), као главног партнера на Пројекту. **Акциони план** пружа нови поглед на културни туризам и у процесу његове израде примењена је иновативна методологија, која, као што и сам назив каже, има за циљ да се у овој **пилот регији**, унапреде постојећи локалитети и користе доступни ресурси, али и развију иновативне идеје и решења, како би се постигло „више од културног туризма“. **Акциони план** је, тако, заснован на поштовању европских вредности, очувању свих врста наслеђа, има *хуманистичку оријентацију*¹ и промовише *циркуларност* као основни принцип у остваривању економске користи од туризма, уз очување природних и других ресурса. Концепт циркуларног културног туризма подразумева иновативне идеје, „паметна“ (smart) решења и „чисте“ технологије, које ће омогућити да се постојећи ресурси у локалној заједници користе дугорочно, да се природни системи и друге врсте наслеђа обнављају, уз смањење отпада и загађења и да локална самоуправа једнако брине, како о интересовањима привремених и повремених посетилаца, тако и о својим сопственим грађанима и њиховим потребама.

Акциони план одрживог културног туризма пилот регије Бач-Сремски Карловци-Ириг, вертикално је усклађен са стратешким оквиром за развој одрживог туризма Републике Србије, аутономне покрајине Војводина, јавним политикама очувања културног развоја, као и правцима развоја и потребама трију локалних заједница.

У складу са **Стратегијом развоја туризма у Републици Србији**, **Акциони план** који је пред вама подржава **системски приступ** и доприноси „унапређењу укупног имиџа Републике Србије у региону, Европи и свету“, као и остваривању ефеката које циркуларни културни туризам може имати, не само у смислу креирања нових радних места, већ и на укупан друштвени, локални и регионални развој, на развој културе и образовања, унапређење животне средине и јачање конкурентности туристичке привреде и са њом повезаних делатности на домаћем и међународном тржишту.

¹ У центру целокупног развоја културног туризма, је човек, односно, потребе свих људи у локалној заједници, а не само туристи који долазе, обилазе знаменитости и одлазе.

Садржај

1. УВОД	7
1.1 О Пројекту BeCULTOUR	7
1.2 Пилот регија наслеђа Војводине: Бач - Сремски Карловци – Ириг	8
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА	14
2.1 О BeCULTOUR приступу акционом планирању	14
2.2 Кораци у изради Акционог плана	15
2.3 Учесници у процесу заједничког креирања Акционог плана	17
2.3 Хакатон и Акцелератор програм	19
3. ОПИС ТРЕНУТНОГ СТАЊА У ПИЛОТ РЕГИЈИ НАСЛЕЂА БАЧ – СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ – ИРИГ	20
3.1 Постојеће стратегије развоја	20
3.2 Мапирање материјалних и нематеријалних ресурса	24
3.3 Специфични изазови у вези са наслеђем и културним туризмом	27
3.4 Укључивање актера у израду и реализацију Акционог плана	29
4. ВРСТЕ НАСЛЕЂА И КЉУЧНЕ ОБЛАСТИ ИНОВАЦИЈЕ	30
4.1 Значење и вредност културног наслеђа пилот регије Војводина за европску историју и културу 30	
4.2 Преглед материјалних и нематеријалних ресурса према врсти наслеђа и областима иновације 30	
4.3 Више од културног туризма: Допринос другим секторима економског развоја и задовољење потреба локалног становништва	32
4.4 Праћење, вредновање и одрживост Акционог плана одрживог циркуларног културног туризма	34
5. ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ЦИРКУЛАРНОГ КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА	35
5.1 Посебан циљ 1: Увођење иновативног приступа у управљању туристичком дестинацијом - пилот регијом наслеђа	35
5.2 Посебан циљ 2: Развој нових и унапређење постојећих ланаца вредности у области циркуларног културног туризма	36
5.3 Посебан циљ 3: Интеграција пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг у европски туристички простор	37

6. АКЦИОНИ ПЛАН – ПРЕГЛЕД ПРОГРАМА, ПРОЈЕКТА И МЕРА ЗА РАЗВОЈ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНОГ ЦИРКУЛАРНОГ ТУРИЗМА	39
6.1 Програми, пројекти и мере у оквиру посебног циља 1: Увођење иновативног приступа у управљању туристичком дестинацијом - пилот регијом наслеђа	39
6.2 Програми, пројекти и мере и оквиру Посебног циља 2: Развој нових и унапређење постојећих ланаца вредности у области циркуларног културног туризма	58
6.3 Програми, пројекти и мере у оквиру Посебног циља 3: Интеграција пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг у европски туристички простор	88

Листа анекса:

Анекс 1: Методологија израде Акционог плана

Анекс 2: Мапа ресурса, потенцијала и циљева

Анекс 3: Сумарни приказ Акционог плана: циљеви, програми, пројекти и мере

Анекс 4: Пројектни листићи (фише)

Be.CULTOUR Beyond cultural tourism

www.becultour.eu

BeCultour

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 101004627
Call: H2020-SC6-TRANSFORMATIONS-2020 – Type of action:
IA (Innovation action)

1. Увод

1.1 О Пројекту ВеCULTOUR

Назив Пројекта Ве.CULTOUR је скраћеница синтагме на енглеском језику *Beyond CULTural TOURism* са значењем „Више од културног туризма: Мреже за иновацију наслеђа као покретачи европеизације и хуманистичког приступа туризму заснованом на циркуларној економији”. Циљ овог међународног пројекта, који финансира Европска унија у оквиру Програма *Horizon 2020 (Хоризонт 2020)*², као што и сам назив каже, јесте да се постигне више од културног туризма, кроз дугорочну хуманистичку перспективу развоја – окренутост ка човеку и оснаживање културног наслеђа у одабраним пределима земаља учесница у Пројекту.

Пројекат тежи ка томе да **развије посебан приступ и стратегије, засноване за бољем разумевању** културног туризма и намери да се напусти застарели „потрошачки“ приступ, који занемарује потребе локалне заједнице, а туристима нуди само садржаје, који ће само на кратко бити предмет њихове пажње, пре него што продуже даље. Хуманистички приступ и примена модела циркуларне економије у области културног туризма почива на очувању природе и културној разноликости. „Место”, осмишљено као *genius loci*, старински дух локалитета који изражава његову „исконску вредност” и „људи” као ко-креатори његове јединствености, културе, уметности, традиције, фолклора, продуктивности, духовности, као и „ритма живота” јесу у фокусу Пројекта Ве.CULTOUR, чији је циљ реализација дугорочнијих развојних пројеката у пилот-областима.

Обухватно и разнолико партнерство заинтересованих актера из **18 региона, из и изван Европске уније**, из северне, средње и јужне Европе, са Балкана, са истока и Медитерана, представља покретачку снагу Пројекта. **Заједница од преко 300 иноватора** укључује регионалне власти и локалну самоуправу, кластере и удружења, музеје и одборе за туризам, предузетнике, привредне коморе, грађане, истраживаче, људе из праксе, као и партнере на Пројекту. Њихов задатак је да у **6 пилот регија наслеђа, укључујући и Војводину, заједнички креирају и иновативна развојна решења заснована на специфичностима региона и потребама човека, кроз одржив и циркуларни културни туризам.**

На тај начин, успостављена је сарадња шест **европских области - културних предела** које у оквиру Пројекта називамо „пилот регијама наслеђа” кроз „Мрежу за иновацију наслеђа”³. Пилот регије наслеђа у оквиру овог пројекта чине:

- регион Вултуре у Матери у покрајини Базиликата (Италија),
- покрајина Теруел у региону Арагон (Шпанија),
- културни предео Ларнака (Кипар),
- локалитети индустријског наслеђа Форсвик и Ридал у региону Вестра Јеталанд (Шведска),
- Бач, Сремски Карловци и Ириг у аутономној покрајини Војводина (Србија), и
- културна рута Светог Стефана Великог у пограничном подручју североисточне Румуније и Молдавије.

² [Horizon 2020](#), ЕУ програм за финансирање научно-истраживачких пројеката и иновација био је отворен у период од 2014-2020. године, са буџетом од око 80 милиона евра. Од 2021. овај програм је настављен у оквиру Европског хоризонта - [Horizon Europe](#).

³ Heritage Innovation Network

У оквиру Пројекта, утврђена је методологија, која, између осталог, подразумева и дефинисање кључних изазова на пољу културног туризма. Ти изазови изискују иновације – идеје и решења, која су интегрисана у Акциони план, као инструмент за приступ страним и домаћим изворима финансирања, али и као основа за узајамно учење и сарадњу на развоју пословних решења са **12 додатних партнера на Пројекту, у улози тзв. „мирор-региона“⁴** и осигурање одрживости резултата Пројекта и након што се он оконча.

Пројекат ће директно допринети **инклузивном привредном расту, добробити и отпорности заједница и обнављању природе** у пилот и мирор-регионима, **стимулишући делотворну сарадњу** на прекограничном, регионалном и локалном нивоу.

У оквиру Пројекта *Be.CULTOUR*, у свакој од 6 пилот регија наслеђа израђен је акциони план, а кроз тзв. хакатон такмичење и Програм акцелерације - 18 иновативних решења оријентисаних ка човеку и нових интегрисаних услуга и производа културног туризма, који ће бити изнети на тржиште.

Спровођење и праћење акционих планова у свакој од пилот регија наслеђа засновано је на јединственој методологији за процену „метаболизма туристичких токова“, у складу са применом принципа циркуларности у културном туризму. Вишедимензионални утицај културног туризма биће процењен коришћењем иновативних статистичких метода, алата и кључних показатеља учинка, уз коришћење напредних технолошких решења и алата заснованих на информационом технологијама.

Пилот регије наслеђа, такође, добијају подршку Пројекта у смислу смерница за коришћење различитих ЕУ и других фондова као извора финансирања, али и успостављање јавно-приватних партнерстава и нових инструмената финансирања.

1.2 Пилот регија наслеђа Војводине: Бач - Сремски Карловци – Ириг

Војводина је аутономна покрајина смештена на северу земље и обухвата територију од приближно 22.000 km² са око 1,8 милиона становника. Војводина је равница с малом надморском висином, испресецана великим бројем канала. Овај регион је део Панонске низије, а граничи се са три државе чланице ЕУ – Хрватском на западу, Мађарском на северу и Румунијом на истоку. Река Дунав и њене притоке Бегеј и Тамиш представљају доминантна географска обележја, којима се на југозападу придружује Национални парк Фрушка гора: брдовито подручје покривено шумама с надморском висином и до 540 метара.

На овој територији настао је полицентрични систем градова и општина средње величине, на који снажно утичу два највећа града у Србији: **Нови Сад** (340.000 становника) и главни град Београд (1,6 милиона становника). Иако Београд није део Војводине, његова мала удаљеност од Новог Сада (90 km, 80 минута вожње колима) утиче на то да су углавном у њему концентрисане многе друштвене, културне и економске функције и његов утицај у овом региону је велики. Оба града се налазе на Дунаву и поред њега су и настајала.

Остали градови који се истичу по значају су: Суботица на северу (98.000 становника), Зрењанин у централној Војводини (76.000 становника), Сомбор на северозападу (47.000 становника) и Кикинда на североистоку (38.000 становника).

⁴ engl. mirror - огледало

С обзиром на њен положај на Балкану и њене границе са три државе чланице ЕУ, начелно је лако стићи до Војводине из ЕУ, и авионом и копненим путевима. У самој Војводини не постоје аеродроми, па већина људи користи главни национални аеродром који се налази на домак Београда. Осим тога, они који живе близу границе имају могућност да алтернативно користе аеродроме у Осијеку у Хрватској и у Темишвару у Румунији. Војводина има користи од аутопута који иде правцем север–југ, железничке пруге која повезује Будимпешту са Београдом и даље ка југу са Софијом (Бугарска) и Скопљем (Северна Македонија), као и од путног правца запад–исток који повезује Загреб и Београд. Поред ваздушних и копнених веза, Војводина је испресецана и сложеном мрежом водних путева, међу којима предњачи Дунав. Систем канала Дунав–Тиса–Дунав је једна од највећих пловних каналских мрежа у Европи, која, осим пловних канала, обухвата и каналисане реке Бегеј и Тамиш. Ови канали повезани су са Дунавом и Тисом, преко којих су даље повезани са пловним путем Рајна–Мајна–Дунав, који повезује Северно и Црно море, пролазећи кроз 12 земаља.

Војводина има користи од доступног квалитетног земљишта, и у њој и кроз историју и до дан–данас доминира пољопривреда. Поред тога, **привреда** у региону обухвата и индустрију метала и сектор информационах и комуникационих технологија који је у успону. Као и у остатку Западног Балкана, повремено се уочава „сива економија”. Приватизација и реструктурирање привреде још увек нису довршени, а домаће инвестиције су на ниском нивоу. Поврх свега, постоји и мањак људских ресурса, и у погледу квантитета и у погледу квалитета. У индустријском сектору постоји велики број потенцијалних загађивача. Кад је реч о односима између универзитета и институција за истраживање и развој, с једне, и привреде, с друге стране, везе су слабе и непродуктивне. И на крају, али не и најмање важно, политички контекст на Западном Балкану се, углавном, сматра прилично динамичним.

Кад се гледа из друштвене перспективе, Војводина је културно разнолик простор, који одликује суживот неколико етничких група, језика, религија, различитих културних образаца и традиција.

Са више од 20 различитих етничких група и 6 званичних језика, Војводина је један од најхетерогенијих региона у Европи.

Срби чине највећу етничку групу, са приближно 67% укупног становништва. Мађара има око 13% а, са нешто мањим процентом, следе их Словаци, Хрвати, Роми и Румуни. Последњих година једина етничка група која је бројчано у порасту јесу Роми, док се број представника свих осталих етничких група смањује. Током рата у Југославији и њеног распада 90-их година 20. века, Војводина је била релативно безбедан простор и отуд примила велики број избеглица из других делова Балкана, од којих су већину чинили Срби. Од тада се бележе негативна демографска обележја, као што су негативан природни прираштај и пражњење пограничних области. Од 2015. године Србија се налази на миграционој рути која води ка ЕУ, али су многи мигранти остали заглављени на границама са Мађарском и Румунијом и живе у импровизованим условима у селима која се налазе уз границу. Млади на овом подручју сматрају се рањивом групом јер немају довољно новца, тешко налазе посао и често зависе од помоћи родитеља.

Материјално и нематеријално културно наслеђе и омиљена места посетилаца

Тренутно стање у погледу развоја туризма у Војводини, са скромним учинцима и недовољно искоришћеним или скривеним вредностима, није задовољавајуће. Најпосећеније локације у Војводини су [Национални парк Фрушка гора](#) и различита одмаралишта с термалним водама широм региона. Поред тога, Нови Сад је постао [Европска престоница културе за 2022. годину](#). Та титула доноси већу видљивост и привлачи много већи број посетилаца, због бројних културних догађаја који се одигравају на дневном нивоу.

Много пре него што је постао престоница културе, Нови Сад је постао познат по светски чувеном годишњем [музичком фестивалу EXIT](#). Први фестивал одржан је 2000. године и представљао је изданак студентског покрета који се борио за демократију и слободу. Данас, годишњи летњи фестивал, приликом сваког одржавања, привлачи између 150.000 и 200.000 посетилаца из Европе и света. Мисија EXIT-а је од почетка била да „иницирају позитивне друштвене промене и убрзају еволуцију људске свести, користећи **креативне индустрије, врхунске глобалне уметничке, образовне и хуманитарне догађаје** као пут за преношење поруке љубави и слободе”.

Визија новосадског фестивала EXIT: човечанство и Земља у хармонији на свим нивоима – локалном, регионалном и глобалном.

Поред тога, град је изабран за *Европску престоницу младих* 2019. године.

Кад је реч о природном наслеђу, Војводина има много више да понуди. Она обилује природним богатством, које одликују велики број врста и генетичка разноврсност.

У Војводини, поред сложеног историјског наслеђа, постоје и значајна праисторијска налазишта. Територијом данашње Војводине владале су различите силе, уз преовлађујућу утицај Римљана, Турака и Аустроугара.

Типични ресурси у Војводини су стари и средњовековни градови, утврђења, села, етнографски паркови, манастири, цркве и дворци, који би се могли даље ревалоризовати за потребе културног туризма.

Војводину туристички највише посећује локално становништво и људи из оближњих региона. Иако туризам у Војводини нема изражен сезонски карактер, сектор туризма се суочава са значајним изазовима. За почетак, туристичка инфраструктура је ограничена, а дистрибуција смештајних објеката недовољна. Сам сектор пољопривреде је оријентисан на моделе развоја пољопривреде који су у супротности са развојем туризма.

С друге стране, Војводина је већ уочила прилику да повећа број посетилаца. Пошто српске ауто-путеве често користе људи из централне Европе кад путују у Грчку током лета, институције Аутономне Покрајине Војводине покушавају да привуку те путнике да ту макар и накратко ту бораве и искусе локалне атракције.

Општине Бач, Сремски Карловци и Ириг, које представљају фокус и једну од шест пилот регија наслеђа (ПРН) у оквиру иницијативе *Be.CULTOUR*, након разматрања, изабране су да учествују као оне које имају највише потенцијала за развој **циркуларног културног туризма**.

Заједничко за све три општине - Бач, Сремске Карловце и Ириг, јесте велика разноликост културно-историјског, религијског и природног наслеђа.

Бач и његова околина представљају комплексан културни предео, са неколико важних добара и скривених драгуља који имају значајан потенцијал за ревалоризацију и поновну употребу у сврхе **циркуларног културног туризма**. Из тих разлога Бач је постао међународно признат локалитет наслеђа, са значајним ресурсима и потенцијалима, и недавно је предложен за [листу културног наслеђа UNESCO-а](#). Бач је само 60 км удаљен од Новог Сада (око сат времена возње колима) и 160 км од српске престонице. Налази се у близини Хрватске, а Дунав представља природну границу између две земље.

Сликовити историјски предео обухвата **Бачку тврђаву, Фрањевачки манастир, манастир Бођане, турско купатило (Хамам) и неколико канала**. [Бачко Подунавље](#) је још једно широко признато природно добро, које се већ налази на листи [резервата биосфере UNESCO-а](#).

Бачка тврђава је најзначајнија и најбоље очувана средњовековна тврђава на подручју Покрајине Војводине. Фрањевачки манастир је смештен у центру Бача. Комплекс чине самостански склоп у оквиру квадрата, са унутрашњим двориштем и црква Узнесења Марије. Како фрањевци 300 година нису напуштали манастир, сачувано је много старих предмета, посуђа, текстила, црквених одећа и многих других сведочанстава о континуитету од средњег века, па чак и од римског доба (лапидаријум у ходнику поред цркве). Ту су и заштићени природни резервати и шумски екосистеми у околини Бача, где живе угрожене врсте, као што је Специјални резерват природе „Карађорђево”. Општина Бач је са осталим околним општинама дефинисана као једна од приоритетних туристичких дестинација у Србији - Горње Подунавље са каналима.

Нематеријална добра обухватају богату културну и етничку разноликост, коју представљају јединствени занати и вештине, вишејезичност, традиционална музика, верске обичаје, живописна села и изврсна национална кухиња, са јединственим рецептима који су преношени са генерације на генерацију и тако сачувани. Током протеклих векова, речно корито Дунава се удаљило од историјског центра Бача; међутим, у старим временима, Бач је био место где су се заустављали и привремено или дуже боравили многи освајачи и историјски значајне личности, који су до њега стизали реком и оставили Бачу у наслеђе своја обележја, приче и легенде.

Да би пилот регија наслеђа (**Бач – Сремски Карловци – Ириг**) постала део интегрисане културне понуде Војводине, у наредним годинама треба на систематичнији начин решавати питања и „тврде” и „меке” инфраструктуре. Треба побољшати повезаност и повећати смештајне капацитете. Треба размотрити додатне опције за превоз и иновативна решења

за смештај. Још једно озбиљно питање је хронични недостатак људских ресурса, јер се број становника Бача убрзано смањује последњих деценија.

Следећа драгоцен тачка за културни туризам у ПРН Војводина јесу **Сремски Карловци**, смештени на левој обали Дунава, на 10 км југоисточно од Новог Сада и 60 км од Београда, у близини аутопута Е75. Овај мали град баштини читав низ урбанистичких, архитектонских, културних, духовних и историјских вредности, концентрисаних на истом месту, и има велики потенцијал за развој **циркуларног културног туризма**. Сремски Карловци су истинско средиште културне разноликости, са неколико етничких група активних у стварању богатог културног садржаја (нарочито треба поменути утицајну немачку заједницу, која доприноси процесу европеизације).

Поред изузетног мултиконфесионалног наслеђа - православног и римокатоличког, и изузетних примера сакралне архитектуре, у овој општини се налази и најстарија гимназија у Републици Србији, а Сремски Карловци су и православни образовни и културни центар. Културна разноликост је оличена у историјској **Капели мира**, са њеном јасном симболиком – то је место где је 1699. године, између Аустрије (и њених савезника из Свете лиге – Русије, Венеције и Пољске) и Отоманског царства, са Енглеском и Холандијом као посредницима, потписан славни **Карловачки мир**, који је од највећег историјског значаја.

Сремски Карловци се могу похвалити и бројним аспектима нематеријалног наслеђа који су везани за **вина и гастрономију**. Познате по бројним виноградима и традицији производње вина, карловачке винарије већ вековима производе нека од најбољих вина са ових простора.

Ковиљско-петроварадински рит представља комплекс мочварних и шумских екосистема (површине од 4840 хектара), са бројним врстама флоре и фауне интегрисаним у функционалну целину на југоистоку Бачке, дуж подручја средњег тока Дунава. Основне вредности овог подручја повезане су са потенцијалима **реке Дунав**. Природно наслеђе представљају очувани и разноврсни аутохтони ортографски и хидрографски облици ритова (аде, рукавци, меандри, мртваје), очувана богата флора – аутохтоне биљне заједнице у ритовима (ритске шуме, ливаде, тршћаци), разноврсност и богатство фауне (172 врсте птица и 46 врста рибе) и, нарочито, присуство ретких и угрожених врста. Захваљујући изузетном природном богатству, Ковиљско-петроварадински рит је 1989. године проглашен подручјем значајним за птице (ПЗЗ⁵), а 2004. укључен је на листу значајних заштићених подручја у сливу Дунава (ICPDR2). Ова мочвара је и један од потенцијалних кандидата за листу мочвара од међународног значаја према Конвенцији из Рамсара.

Тренутно се многа од постојећих добара у Сремским Карловцима недовољно користе или се не користе уопште. Неки од кључних проблема су лоше одржавана инфраструктура, недостатак смештајних објеката и брзих решења за транспорт, чије решавање би општина, кад је реч о културном туризму, укључила у јединствени пакет са Новим Садом и то би вероватно заинтересовало туристе да остају и макар једном преноће у Карловцима. Због

⁵ Подручје значајно за птице

њиховог повољног географског положаја, као и стратешке друштвено-економске и политичке позиције, Сремске Карловце угрожавају процес индустријализације и инвестиције у нове послове, што би могло угрозити природно окружење и бити у нескладу са тренутним тежњама чланова заједнице у Сремским Карловцима да се фокусирају на развој **циркуларног културног туризма**.

Ириг је смештен 20 км (25 минута вожње колима) јужно од Новог Сада и 75 км од Београда, а највећи део његове територије је део [Националног парка Фрушка гора](#). Ириг се ослања на богато природно наслеђе, у комбинацији са бројним могућностима за посетиоце да потраже духовни опоравак, опусте своја чула и пронађу безбедно одмаралиште, далеко од урбаног метежа.

Природне лепоте Фрушке горе, са њеним геолошким и хидролошким потенцијалима, као и богатом флором и фауном јесу главни адут Ирига за развој одрживог циркуларног туризма.

Специфичност Ирига су **бањска одмаралишта** и **термални извори**, који имају велики потенцијал за развој здравственог туризма, са богатим садржајима велнес туризма и потенцијалом за опоравак посетилаца чије је здравље нарушено. Позната **Бања Врдник**, са својим одличним географским положајем, у близини Новог Сада и Београда, једно је од најатрактивнијих места за конгресни туризам у Србији, са неколико хотела високе категорије, који угошћавају стотине хиљада учесника конференција и других догађаја сваке године.

Национални парк Фрушка гора и историјски центар Ирига су два локалитета од кључног значаја за развој туризма у Иригу. У околини Ирига налази се **16 (од 35) православних манастира** изграђених у периоду од 15. до 18. века, значајних за српски устанак и очување културе. Још једна група добара којима Ириг располаже јесу бројне **винарије**, расуте по Фрушкој гори и око Ирига. Тренутно, ове винарије послују појединачно, нудећи изврсну храну и вино врхунског квалитета. Последњих година, почела је њихова промоција у оквиру јединственог пута вина.

Из свих ових разлога, Фрушка гора је укључена у оквире [Европске културне руте: Пут римских царева и дунавска винска рута – средње Подунавље](#). У исто време, Србија је 2020. године поднела предлог да *UNESCO* укључи и оближње локалитете на своју [Прелиминарну листу културног наслеђа „Границе римског царства – Дунавски лимес“](#). У контексту развоја **циркуларног културног туризма**, ове ресурсе треба „поново осмислити“ како би се понудило интегрисаније чулно и духовно искуство.

Ириг је такође чувен по свом **културном наслеђу**, које чине, на пример, **Прва српска читаоница** или куће познатих писаца и других друштвено-политички значајних личности. Културно наслеђе Ирига представља огроман потенцијал за ревитализацију, промишљање већ постојећих концепата и поновну употребу како материјалних тако и нематеријалних добара на нов начин, као и њихову реинтерпретацију у складу са савременим значењима наслеђа.

Развој **циркуларног културног туризма** на подручју Фрушке горе је у извесној мери ограничен чињеницом да је она национално, заштићено добро, с јасно предефинисаним оквиром.

2. Методологија израде Акционог плана

2.1 О ВеCULTOUR приступу акционом планирању

Акциони план обухвата пилот регију наслеђа Војводине - Бач, Сремске Карловце и Ириг. Израђен је у складу са предложеном методологијом на Пројекту, која је примењена у процесу израде свих 6 акционих планова пилот регија наслеђа и, стога, не представља документ јавне политике који подлеже Закону о планском систему⁶ и стратешком оквиру за планирање развоја одрживог туризма Републике Србије. Ипак, имајућу у виду препоруку да се овај акциони план интегрише у шири плански оквир, односно, вертикално и хоризонтално усклади са свим релевантним стратегијама и јавним политикама у области културног туризма на локалном, покрајинском и републичком нивоу (које јесу део планског система Републике Србије), у овој верзији документа (на српском језику), извршена су одређена методолошка усаглашавања и незнатна одступања од формата акционог плана припремљеног на енглеском језику у оквиру Пројекта.

Сврха Акционог плана јесте да допринесе унапређењу регионалног развоја кроз развој културног туризма и циркуларне економије, али не и да дуплира и понавља оно што је већ јасно наведено у другим документима. У том смисли, сви предложени циљеви, програми, пројекти, мере и активности у оквиру Акционог плана јасно доприносе остварењу визије и циљева развоја дефинисаних у кровним стратегијама у области одрживог туризма, као и у другим релевантним стратегијама.

У том смислу, израда овог Акционог плана се у највећем делу заснива на препорученим методолошким принципима, пре свега када су у питању кључни елементи садржаја Акционог плана, као и примена партиципативног приступа. Партиципативни приступ подразумева укључивање свих битних актера из пилот регије наслеђа (јавни и приватни сектор, цивилни сектор и образовне институције – „микро“ ниво). У процес планирања се укључују и Регионална развојна агенција (РРА) Срем и РРА Бачка („мезо“ ниво), као и покрајинске институције и организације које делују на нивоу Аутономне покрајине (АП) Војводина („макро“ ниво), а по потреби и битни актери/релевантне институција на републичком нивоу.

Од кључног значаја је и „мета“ ниво, који подразумева детаљно развијен систем преношења знања и вештина, успостављен у оквиру ВеCULTOUR кроз *Мрежу за иновацију наслеђа* (Heritage Innovation Network), Заједницу практичара (Community of Practice) и механизма за размену искуства и примера добре праксе између огледних (mirror) региона (Community of Interest).

⁶ "Службени гласник РС", број 30/2018

Општи оквир за израду Акционог плана

- Заснован је принципима и стандардима дефинисаним у оквиру Пројекта BeCULTOUR.
- Одражава потребе пилот регије наслеђа Војводине – Бач-Сремски Карловци-Ириг.
- Усклађен је и доприноси постојећим кровним развојним стратегијама и плановима (на локалном, регионалном и националном нивоу).
- Заснован је на концепту циркуларне економије.
- Примењује хуманистички приступ – усмереност на човека, као и концепт „фер“ и „одговорног“ туризма који сагледава потребе сваког појединца у локалној заједници, укључујући њене становнике и посетиоце.
- Укључује димензију „европеизације“ – у оквиру циљева, планираних програма и пројеката, мера и активности, промовише европске принципе и вредности у свим областима, а нарочито у области културе.
- Промовише дестинацијски менаџмент заснован на дигитализацији и коришћењу „паметних“ (smart) технологија.
- Фокусира се на најмање три области иновације (за пилот регију наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг, на првој, уводној радионици је профилисано пет области иновације, о чему ће бити речи касније у овом тексту).
- Креира мерљиве вредности које се везују за постојеће ресурсе (проналази и валоризује „скривено благо“).
- Дефинише временски оквир за спровођење активности, идентификујући краткорочне циљеве који могу бити остварени у оквиру Пројекта BeCULTOUR и дугорочне циљеве који иду изван временског оквира пројекта (Акциони план ће наставити да „живи“ и после пројекта).
- Акциони план је реалистичан, у смислу да укључени локални актери и партнерске организације имају капацитет да реализују планиране активности. Активности се могу планирати на локалном нивоу и/или на нивоу пилот регије наслеђа, тако да укључују и подршку, и учешће ширег круга актера.

Акциони план садржи ограничен број добро одабраних и јасно дефинисаних специфичних циљева, програма и пројеката, односно мера, као и предлоге пословних идеја, тј. идејних решења предложених за хакатон-такмичење.

2.2 Кораци у изради акционог плана

BeCULTOUR приступ подразумева примену методологије која је изразито интерактивна и прилагођена потребама учесника у процесу. Акциони план је израђен на партиципативан начин, кроз низ радионица и онлајн сесија. Кораци у изради Акционог плана обухватили су следеће активности:

1. Почетно мапирање битних актера и успостављање **Мреже за иновацију наслеђа** у оквиру пилот регије Војводина: Бач-Сремски Карловци-Ириг (октобар-новембар 2021.),
2. Одржавање **првог циклуса радионица** и то као хибридног догађаја - уводни једнодневни вебинар за све битне актере из трију општина и једнодневне радионице у све три општине у децембру 2021. године. Прва локална радионица је имала за циљ да обезбеди податке и информације неопходне за анализу постојећег

стања (*ex ante* анализу) – груписање битних актера око кључних области (тематских група), мапирање постојећих и потенцијалних („невидљивих“, „неопипљивих“) ресурса и утврђивање предности, недостатака, шанси и могућности из угла корисника и имагинарних, типичних посетилаца.

3. **Мапирање постојећих и потенцијалних ресурса** за развој одрживог, циркуларног културног туризма и припрема нацрта *ex ante* анализе током јануара и фебруара 2022. године.
4. Одржавање **првог циклуса онлајн иновационо-тематских састанака** од стране експерата са локалним актерима на тему: окупљеним око иновационих области (тематских група) (март 2022.):

Области иновације (тематске групе) у пилот регији наслеђа Војводина – Бач-Сремски Карловци-Ириг

- 1) **Природа као наслеђе** - Национални парк Фрушка Гора, водни ресурси - Дунав, језера, флора и фауна),
- 2) **Чулно (сензорно) искуство наслеђа** - дегустирање хране и вина, процес припреме хране и производње вина, спа туризам, коришћење пет чула,
- 3) **Савремено тумачење наслеђа** - музеји, уметничке збирке, манифестације, позориште, музика, фолклор, све засновано на концепту нових тенденција, мултикултурализма и интеркултурализма,
- 4) **Рурални суживот** - капацитети у селима, фолклор, традиција, ручни радови, израда уметничких предмета, припрема хране, легенде, митови, занимљиве приче, други садржаји у сеоском амбијенту,
- 5) **Духовно наслеђе** - религијско наслеђе, мултикултурализам, историјски догађаји од значаја, духовни доживљај и искуство посетилаца.

Имајући у виду плурализам вероисповести и духовног наслеђа, ова пета област није могла кроз иновационо-тематске онлајн састанке да буде посебно адекватно и репрезентативно обрађена због комплексности, специфичности и осетљивости.

Пилот регија наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг има идентификован ограничен број ресурса у вези са **индустријским наслеђем**, које је у оквиру Акционог плана назначено као могући предмет иновације у области циркуларног туризма.

5. **Идентификација најбољих иновативних решења** за програме, пројекте, мере и активности у оквиру сваке од наведених области. Овај међукорак, између одржане првих онлајн тематских група и другог циклуса заједничких радионица, имао је за циљ да експерти на Пројекту обликују оквирне специфичне циљеве и програме, на основу резултата прве радионице, израђене анализе почетног стања (*ex ante* анализе) и предлога локалних актера – учесника прве радионице и тематских група (март-април 2022.).
6. **Одржавање другог циклуса заједничких дводневних локалних радионица у три општине крајем априла и почетком маја**, на којој су дефинисани специфични циљеви и програми у оквиру којих су интегрисане иновативне идеје и пословна решења за одрживи, циркуларни културни туризам.
7. **Одржавање другог циклуса иновативно-тематских онлајн састанака** са локалним актерима, које су водили експерти, у циљу што бољег профилисања и дефинисања иновативног приступа. Други циклус онлајн састанака одржан је током маја између

друге и треће заједничке радионице, у циљу формулисања програма, пројеката и мера и постизања консензуса око садржаја Акционог плана.

- Припрема **раног нацрта Акционог плана**, на основу добијених материјала и информација са радионица и састанака током маја и јуна месеца. Овај Нацрт акционог плана је касније коришћен као основ за израду коначног Предлога акционог плана на трећој заједничкој радионици.

Кроз све области иновације било је потребно сагледати свепрожимајуће (трансверзалне) теме, аспекте доброг управљања, циљеве одрживог развоја дефинисане у **Агенди 2030**: људска права, екологију, економске аспекте – нарочито кроз примену концепта циркуларне економије, поштовање различитости и културне разноликости, осигурање једнаких могућности за све, родну равноправност, као и поштовање кључног принципа на којем се заснива 17 циљева одрживог развоја да **нико не сме бити изостављен**⁷.

- Одржавање трећег циклуса – заједничке дводневне радионице за три општине у Новом Саду, одржано је у јуну** у циљу интегрисања предлога активности и припреме финалног Предлога акционог плана (дефинисање активности, улога и одговорности, временског оквира, неопходних ресурса, очекиваних резултата, ризика и изазова, индикатора за праћење реализације Акционог плана итд). Овај корак је био кулминација шестомесечног интензивног партиципативног процеса, у циљу коначног усаглашавања свих елемената Акционог плана, а и учесници из три општине су имали прилике да се упознају и размене искуства и информације са колегама и заинтересованима из друге две општине.
- Прихватање Акционог плана од стране свих битних актера** који су учествовали у постпкпу Акционог планирања, као и кључних доносилаца одлука на локалном нивоу. Акциони план на који су сви битни актери дали сагласност био је круна продуктивног партиципативног процеса (крај јуна 2022.).
- Израда коначне верзије Акционог плана на енглеском језику** и подношење финалне верзије документа тиму BeCULTOUR пројекта (јул 2022.).
- Одржавање Хакатона у Бриселу** – избор и награђивање 6 најбољих иновативних решења (септембар 2022).
- Спровођење Акционог плана.** Акциони план садржи активности у краткорочном временском оквиру (3 године) и дугорочне планове за спровођење иновативних пројеката и мера. Током трајања Пројекта (до краја 2023. године, општине ће добити стручну подршку у налажењу могућности за финансирање и консултације у процесу припреме пројеката и мера и аплицирања за фондове).

2.3 Учесници у процесу заједничког креирања Акционог плана

Сврха локалних радионица и целокупног процеса израде Акционог плана била је да се створи **иновативан и разноврстан екосистем заинтересованих страна**, као предуслов за развој инклузивног и партиципативног циркуларног културног туризма. У том смислу, локалне радионице су организоване као прилика да се успоставе линије комуникације да се успостави и подржи умрежавање и учење и да се покаже како треба да изгледа процес заједничког стварања и како локални актери заједно да наставе са иновацијама.

⁷ Agenda 2030 – the „Leave no one behind“ Principle

Акциони план је израђен на партиципативан начин и у највећој могућој мери је укључио све релевантне локалне актере и заинтересоване стране из пилот регије наслеђа - јавни, приватни и цивилни сектор, на **микро**, **мезо** и **макро** ниво, као и представнике релевантних институција са националног нивоа.

Мотивисаност заинтересованих страна да учествују у мрежи за иновацију наслеђа

- **Лични/појединачни ниво:** на индивидуалном нивоу, учесници су навели да је за њих ово прилика за изградњу капацитета, разумевање хуманистичког приступа и европских вредности, учење нових вештина и алата, нарочито у контексту циркуларне економије.
- **Пословни сектор:** учесници из редова приватног сектора процес акционог планирања су видели као прилику за унапређење пословања.
- **Јавни сектор:** прилика за примену републичких прописа у домену туризма, развоја, повезивања суседних региона, друштвено-економског развоја локалних заједница кроз понуде циркуларног туризма, идеје и решења за примену иновативних решења у области културног туризма.
- Умрежавање ради заједничке промоције, заједничка понуда културних и туристичких производа и услуга, боља видљивост и израда заједничких пројеката.
- Боља информисаност о Пројекту и потенцијалним користима за наше локалне заједнице.
- Побољшавање сарадње и комуникације између различитих заинтересованих страна у сектору туризма.
- Побољшавање туристичке понуде кроз: развој нових туристичких/културних садржаја и стварање пакета који ће задржати туристе да бораве више дана због интересовања која су изван културног туризма.
- Умрежавање различитих заинтересованих страна да би се осмислили заједнички иновативни културни садржаји с циљем развијања интегративних туристичких производа/понуда.
- Упознавање са специфичним културним подручјима у ЕУ и начинима на које њима управља локална самоуправа.
- Развој културног туризма заснован на одрживости, као и на стварању атрактивне и конкурентне понуде културног туризма.
- Учење о иновативним алатима за истраживање културног и другог наслеђа и развијање нових приступа у развоју туризма.

(Повратне информације од учесника прве заједничке локалне радионице)

Тимови за решавање изазова су успостављени и ојачани кроз бројне прилике за учешће у процесу заједничког стварања: на локалним радионицама (ЛР) одржаним у децембру 2021. године (ЛР 1), мају и априлу (ЛР 2) и јуну 2022. године (ЛР 3), током онлајн радионица у оквиру тематских група (у марту и мају 2022. године), као и бројним контактима са Пројектним тимом СКГО и консултантима, уживо и онлајн.

Комплетна листа заинтересованих страна и тимова за решавање изазова доступна је у извештајима са ЛР (1 и 2), као и у **Прилогу 1 у Акционом плану: Мапа заинтересованих страна.**

У партиципативним догађајима, организовани у договорима са представницима управа, представници организација цивилног друштва - удружења, приватног сектора и образовних заједница из све три општине, као и представници покрајинских и републичких институција.

Подршка доносилаца одлука је кључна за успешно спровођење Акционог плана и требало би је појачати. Локални доносиоци одлука треба да буду предводници процеса осмишљавања визије и њихова улога у окупљању заједнице око иновација и заједничког стварања је веома важна.

Током локалних радионица, **формирани су тимови за решавање изазова, тематски оријентисани на специфичне области иновација.** Међутим, да би ови тимови наставили да раде и дају свој допринос током спровођења Акционог плана, неопходна је одговарајућа управљачка структура и за припрему и за операционализацију акционог плана. У том смислу, **партнерске општине би требало да размотре могућност формализације међуопштинске сарадње, која би се институционализовала потписивањем споразума од стране све три општине.**

Процес израде Акционог плана увео је неколико концепата који су новина за већину учесника у процесу. Из тог разлога, било је нарочито важно да се успостави систем за пренос знања и вештина међу учесницима из пилот регија наслеђа. Још једно важно средство за пренос знања и вештина, паралелно са процесом израде акционог плана, биле су локалне радионице одржане за сваку пилот регију наслеђа.

Исти процес учења, умрежавања и заједничког стварања треба континуирано примењивати током спровођења Акционог плана и након тога, дугорочно.

2.3 Хакатон и Акцелератор програм

Једна од кључних активности у оквиру ВеCULTOUR пројекта било је такмичење у форми хакатона, који је на почетку 2022. године, покренуо и организовао један од партнера на пројекту, *Висока школа за менаџмент (Haute Ecole ICHEC – ECAM – ISFSC)* из Брисела.

Отворен је међународни позив за иноваторе који желе да учествују у креирању будућег оквира за културни туризам у 6 европских пилот регија наслеђа, укључујући и Војводину: Бач-Сремски Карловци-Ириг.

Стална конференција градова и општина (СКГО), Савез градова и општина Србије, као један од партнера на ВеCULTOUR пројекту, објавила је позив на веб-сајту и друштвеним мрежама

СКГО и упутила директан позив локалним актерима и свим заинтересованима да се укључе у акционо планирање одрживог културног туризма, а део тог процеса био је и хакатон-такмичење. Целокупан процес представљен је учесницима на првој и другој локалној радионици, а учесници су позвани да до 19. маја 2022. доставе предлоге својих решења за хакатон. Предлоге је на транспарентан начин прегледала Комисија за избор најбољег иновативног решења за развој културног туризма Бачу, Сремским Карловцима и Иригу, коју је чинило 13 представника републичких, покрајинских и локалних институција и невладиних организација.⁸

7. до 9. септембра у Бриселу је одржан међународних Хакатон, у ICHEC Високој школи менаџмента, за укупно 19 тимова (укључујући и 3 српска тима). Укупно 76 учесника је развијало своје пројектне идеје и бизнис планове. 9. септембра су јавно представљена развијена иновативна решења и организовано међународно гласање, а пет тематских жирија, које је чинило 25 експерата, одабрали су најбоља иновативна решења.

3. Опис тренутног стања у пилот регији Бач – Сремски Карловци - Ириг

3.1 Постојеће стратегије развоја и утврђени недостаци

Вертикално усклађивање Акционог плана са политикама и законодавством на националном и покрајинском нивоу

Усклађивање са оквиром ЕУ за одрживи културни туризам Акциони план је вертикално усклађен са **оквиром ЕУ за одрживи културни развој**. Као држава кандидат, Србија настоји да усвоји приступ и методологије који ће је приближити ЕУ. ЕУ види одрживи културни туризам као битан део развојних стратегија ЕУ на регионалном и макрорегионалном нивоу. За Војводину као ПРН, култура може постати и **покретач** и оно што ће **омогућити** укупан одрживи развој. Међутим, колико год да овај акциони план подржава и одобрава туризам као начин да се приступи културном наслеђу пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг суочавају се са великим бројем проблема повезаних са претераном посетом, културним апропријацијама и губитком аутентичности. Оквир ЕУ потврђује да туризам доноси новац и радна места градовима и регионима, али такође може да наштети свакодневном животу становника, као и култури и наслеђу тог подручја. Сврха овог акционог плана је да се пронађе права мера у развоју и промоцији туризма кроз: 1) усвајање **хуманистичког приступа** и бригу за потребе локалне заједнице, уз узимање у обзир специфичних група посетилаца и њихових појединачних интереса; 2) подршку локалном економском развоју, али уз истовремено инсистирање на **циркуларном приступу** и 3) усвајање европских вредности кроз вишејезичност и неговање разноликости. У складу са оквиром ЕУ, сврха Акционог плана је да подигне ниво свести и код доносилаца одлука и код заинтересованих страна, тако што ће унети **нову перспективу и ставити културно наслеђе ПРН и његове потенцијале у центар процеса доношења одлука**.

⁸ Министарство културе и информисања, Министарство туризма, трговине и телекомуникација, Кабинет Министра за иновације и технолошки развој, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине, Покрајински секретаријат за информисање и односе са верским и етничким заједницама заједницама, Савет за креативне индустрије – Платформа *Србија креира*, представници општина Ириг, Сремски Карловци и Бач, Привредна комора Војводине, Научно-технолошки парк Нови Сад, ИКТ кластер Војводине и Бизнис инкубатор Нови Сад.

Укључивање локалних заједница и других заинтересованих страна у процес доношења одлука је кључно за то да се обезбеде резултати који ће користити и културном наслеђу и локалном становништву. Циљ одрживог културног туризма је да се обезбеде добре праксе очувања, заједно са аутентичним тумачењем које подржава локалну привреду.

Усклађивање са правним оквиром и политикама на националном и покрајинском нивоу. Акциони план је у складу са постојећим јавним политикама вишег ранга. Вертикално је усклађен са републичким законодавством и стратешким оквиром који се односи на одрживи развој туризма, као и законодавством које се односи на плански систем Републике Србије.

Акциони план доприноси побољшању регионалног развоја кроз културни туризам и подстицање циркуларног приступа и стога је усклађен са постојећим оквиром за политику, али не дуплира оно што већ постоји. Све предложене мере, допунске мере и активности јасно доприносе остварењу визије и циљева развоја који су дефинисани у кровном стратешком документу Републике Србије, као и у другим релевантним стратегијама.

[Закон о туризму Републике Србије⁹](#), наглашава **интегрални развој туризма као део укупног привредног и друштвеног развоја**. Закон је у складу са оквиром ЕУ за одрживи развој туризма као „усклађеног система техничко-технолошких, економских и друштвених активности, који се заснива на економском развоју, очувању природних и културних добара, очувању и развоју локалне заједнице; повећању ефикасности и одговорности у области коришћења туристичког простора, управљања њиме, заштити и унапређењу туристичког простора; обезбеђивању јединствених стандарда за пружање услуга у туризму, заштити националне економије, корисника туристичког производа и туристичких професија; партнерском односу приватног и јавног сектора и цивилног друштва код планирања, обликовања и пласмана туристичког производа на тржишту; обезбеђивању јединствене, јавне и електронске евиденције регистрованих и евидентираних података из области туризма; начелима садржаним у Етичком кодексу у туризму Светске туристичке организације Уједињених нација; планирању и остваривању политике развоја туризма у складу са Стратегијом развоја туризма Републике Србије.”

Методологија и процес стратешког планирања и израде докумената политике дефинисани су Законом о планском систему¹⁰ Републике Србије, док је планирање у области одрживог туризма регулисано [Правилником о садржини и начину израде програма развоја туризма¹¹](#)

На **покрајинском нивоу**, неколико стратешких докумената је значајно за израду акционог плана.

[Програм развоја туризма у Аутономној Покрајини Војводини за период од 2018. до 2022. године](#). Стратешки циљеви у области одрживог развоја туризма у Војводини су следећи: 1) повећати понуду смештајних капацитета за трећину (7000 кревета); 2) повећати годишњу заузетост кревета у планском периоду у просеку за око 10% (са садашњих 14,8% на око 25%);

⁹ „Службени гласник РС”, бр. 36 од 15. маја 2009, 88 од 23. новембра 2010, 99 од 27. децембра 2011 – други закон, 93 од 28. септембра 2012, 84 од 6. октобра 2015, 83 од 29. октобра 2018 – други закон, 17 од 14. марта 2019 – други закон.

¹⁰ „Службени гласник РС”, број 30 од 20. априла 2018.

¹¹ „Службени гласник РС”, број 86 од 19. јуна 2020.

3) дугорочно се позиционирати на европском тржишту као дестинација кратких одмора (**пре свега ослоњених на садржаје гастрономије и културе**); 4) привући *drive in* госте, како домаће, тако и стране посетиоце који су већ у посети дестинацијама 100–150 km удаљености; 5) развити 2–3 велика панонска ризорта; 6) поред најбољег европског музичког фестивала *EXIT*-а, интернационализовати постојеће и развити бар још један велики међународни догађај; 7) успоставити систем контроле и ознака квалитета у прехранбеним производима и туризму; 8) довршетак физичке инфраструктуре речног крузинга на нивоу квалитета дестинација Средње Европе; 9) даље јачање инфраструктуре за циклотуризам; 10) урбана рехабилитација градских центара у Војводини; 11) ревитализација, обнова и валоризација културне (материјалне и нематеријалне), индустријске и сакралне баштине.

Програм имплементације Регионалног просторног плана Аутономне Покрајине Војводине за период 2017–2021. године. Стратешки циљеви: 1) смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу; 2) рационално активирање територијалног капитала на читавој територији АП Војводине преко децентрализације и полицентризма; 3) јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова; 4) уређење и одрживо коришћење природе, предела, културног наслеђа и 5) животне средине, уз заштиту од непогода и технолошких удеса; 6) интересно и функционално умрежавање са другим регионима у Европи.

Програм заштите животне средине Аутономне Покрајине Војводине за период 2016–2025. године. Стратешки циљеви: 1) доношење стратешких и планских докумената из области заштите животне средине и одрживог коришћења природних ресурса, дефинисаних Законом о заштити животне средине и другим посебним законима; 2) интеграција политике заштите животне средине са другим секторским политикама; 3) јачање институционалних капацитета за креирање и имплементацију секторских политика и политике заштите животне средине у целини и успостављање система за реаговање у акцидентним ситуацијама; 4) успостављање јединственог информационог система са свим постојећим геоподацима и формирање ГЕОПОРТАЛА; 5) унапређивање система контроле квалитета животне средине акредитацијом овлашћених лабораторија, применом норматива и прописа, обавезном контролом квалитета мониторинга чинилаца животне средине и аналитичких метода, развијањем мониторинга загађивача, израдом катастра загађивача, израдом инвентара гасова са ефектом стаклене баште, успостављањем јединственог информационог система; 6) унапређивање правног система у области заштите животне средине доношењем секторских закона и подзаконских прописа, побољшањем надзора над спровођењем прописа и подизањем капацитета инспекције, истражних органа и правосудног система; 7) развој ефикасног система финансирања заштите животне средине и економских подстицаја; 8) унапређивање стања животне средине и обезбеђивање одрживог развоја, имплементацијом законске регулативе и просторно-планских докумената и санкционисањем загађивача животне средине и оних који је угрожавају на друге начине, као и промовисањем примера добре праксе; 9) унапређивање формалног и неформалног образовања о заштити животне средине и енергетској ефикасности, које треба да буде засновано на Националној стратегији образовања у области заштите животне средине; 10) подизање нивоа свести бољим информисањем и комуникацијом с јавношћу и развијањем механизма њеног учешћа у одлучивању у погледу животне средине, у складу са Архуском конвенцијом.

Хоризонтално усклађивање Акционог плана са општинским политикама и стратегијама

Према члану 20. [Закона о локалној самоуправи](#)¹² Републике Србије, општине су овлашћене за планирање и подржавање локалног економског развоја, укључујући развој туризма, трговине, занатства; усвајање планова и програма за давање подстицајних средстава и субвенција за економски развој, заштиту животне средине итд.

Од 2019. године [Просторни план подручја посебне намене „Фрушка гора”](#)¹³ је посебно значајан за израду акционог плана будући да је Национални парк Фрушка гора део ПРН, који заузима велики део општина Ириг и Сремски Карловци. Усклађивање са свим мерама и допунским мерама из овог документа део је Акционог плана.

Општина Бач заузима важно место у културном наслеђу ПРН и посебно је значајна за националне и покрајинске органе за заштиту природног наслеђа Србије и Војводине. У том смислу, Акциони план узима у обзир и прати релевантне смернице детаљно наведене у [Просторном плану подручја посебне намене културног предела Бач](#)¹⁴. [Сремски Карловци](#) и [Ириг](#) такође имају своје просторне планове. Сви плански документи доступни су на веб-сајтовима ових општина.

У све три општине (Бач, Сремски Карловци и Ириг) тренутно је у току процес израде планова локалног развоја, у складу са [Законом о планском систему](#), па време израде акционог плана у оквиру пројекта *Be.CULTOUR* савршено коинцидира са развојем кровних стратешких докумената у овим општинама. Општине су се сложиле да интегришу све кључне аспекте, циљеве и акције предложене у Акционом плану у локални развојни план, који ће покривати седмогодишњи стратешки период.

[План развоја општине Бач за период 2022–2028. године](#) усвојен је, а његова коначна верзија (на српском језику) објављена је на веб-сајту Општине. У документу се туризам и култура наводе међу приоритетима (**Приоритетни циљ 6: Стварање амбијента и предуслова за развој туризма** и **Приоритетни циљ 11: Унапређење капацитета главних носилаца културних активности за реализацију постојећих и креирање нових културних програма и садржаја**). У Стратегији се као приоритетни туристички производи ове дестинације наводе: наутика, екотуризам, етнотуризам, рурални туризам, културно-тематске руте (бициклизам, гастрономија и др.), специјални интереси и манифестације. Међутим, упркос наведеним вредностима и потенцијалима, туризам у општини Бач се оцењује као неразвијен. Према доступним статистичким подацима¹⁵, број регистрованих туриста 2019. године био је 1151. Бач има мали број запослених у сектору угоститељства – само 0,8 запослених на 1000 становника, односно 105 укупно. Смештајна структура такође није повољна. Ниједан објекат није категорисан на територији општине, већ смештај за туристе нуди више некатегорисаних објеката: салаша, преноћишта и објеката у домаћој радиности са укупно 112 лежаја, од чега 28 категорисаних лежајева. Туристичка организација општине Бач, основана 2006. године, званично је задужена за развој и промоцију туризма. Стратегија наводи 7 различитих мера за побољшање климе у туризму. Неке од тих мера су директно

¹² „Службени гласник РС”, бр. 129/2007-41, 82/2014-22 – други закон, 101/2016-9 – други закон.

¹³ „Службени лист АПВ”, број 8/2019.

¹⁴ „Службени лист АПВ”, број 14/2015.

¹⁵ Републички завод за статистику Републике Србије, Општине и региони у Републици Србији, 2020.

повезане са Акционим планом, нарочито са Посебним циљем 1, који се односи на иновативно управљање дестинацијом.

Преглед приоритетних мера наведених у Плану развоја општине Бач за период 2022–2028. године	Веза са Акционим планом у оквиру пројекта <i>Be.CULTOUR</i>
6.1. инфраструктурно уређење туристичких локалитета и увођење нових туристичких садржаја	Недостатак адекватне инфраструктуре наведен је као један од кључних изазова у процесу израде акционог плана у оквиру пројекта <i>Be.CULTOUR</i> . (повезано са мером 1.4. у Акционом плану)
6.2. изградња комплекса марине у Бачком Новом Селу	У Акционом плану Дунав се посматра као кључни ресурс за развој (видети листу добара и меру 2.4.)
6.4. унапређење туристичке промоције	Повезано са мером 1.2. из Акционог плана (ребрендирање ПРН и развијање нове поруке).
6.5. едукација запослених у туризму, пружалаца и потенцијалних пружалаца туристичких услуга на подручју општине Бач	Мера 1.1. (допунска мера 1.1.1.) бави се успостављањем Центра за развој пословних компетенција у Бачу, са посебним фокусом на умрежавању и едукацији заинтересованих страна.
6.6. подршка организацијама цивилног друштва у организацији туристичких догађаја и едукацији за туристички наступ, као и доприносу изградњи туристичке понуде	Све мере у оквиру Посебних циљева усмерене су на стварање инклузивног и разноврсног екосистема. Као културно разнолика заједница, Бач се подстиче да се ослања на УДРУЖЕЊЕ, приватни сектор и академску заједницу у највећој могућој мери.

Општина Бач ће бити подржана у намери да унапреди садржај свог Локалног плана развоја за период 2022–2028. године, тако што ће направити јаснију везу са одрживошћу, иновацијама, циркуларношћу и хуманистичким приступом, представљеним у оквиру овог Акционог плана.

У Сремским Карловцима и Иригу је процес израде плана развоја тренутно у току. Током спровођења Акционог плана, ове две општине биће подстакнуте да обезбеде и вертикално и хоризонтално повезивање акционог плана за одрживи развој туризма и плана локалног развоја.

3.2 Мапирање материјалних и нематеријалних ресурса

Током прве локалне радионице, учесници су се фокусирали на мапирање „видљивих“ (материјалних) и „скривених“ (нематеријалних) ресурса у Бачу, Сремским Карловцима и Иригу, што је била почетна тачка за приоритизацију и одабир ресурса за процес даље разраде идеја и иновација (који је започет на другој радионици).

Током друге локалне радионице, пре промишљања о изазовима и приоритизацији ресурса, који ће бити даље разрађени у мерама и допунским мерама са јасно дефинисаним

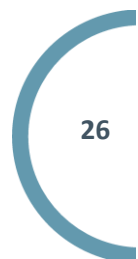
результатима, додатно је анализирана и појашњена мапа познатих и скривених ресурса. Детаљна листа је наведена у **Прилогу 2: Материјалну и нематеријални реурси**.

Мапирани материјални и нематеријални ресурси ¹⁶	
БАЧ	
Бачка тврђава	
Манастир Бођани	
Турско купатило – Хамам	
Градска капија Шиљак	
Фрањевачки самостан	
Етно-куће – Дидина, Шокачка, Крајишка	
Дунав	
Дворац Фриц–Христић	
Дани европске баштине	
Језеро Провала	
Канал Дунав–Тиса–Дунав	
Стари метларски занат	
Словачка традиција	
Бицикличка рута <i>EuroVelo</i>	
Пчелиња клиника	
Gebauer апотека	
Ловишта	
КУД „Младост“	
Зграда Библиотеке „Вук Караџић“	
Фестивал „Селеначки славуји“	
Божићни концерти у Евангелистичкој цркви	
Дневна прослава Нове године	
Калварија	
Католичка црква у Бачу	
Локалне цркве	
Мултиетничност и културна разноликост	
Етно-кућа „Чепеља“	
Фестивал драмског стваралаштва „Причам ти причу“	
Карађорђево – резерват природе	
Црпна станица „Плавна“	
Циганска погача – Циган печен	
Фолкорна секција Основне школе „Јан Колар“	
Гајење гусака	

¹⁶ Детаљно мапирани ресурси по општинама налазе се у Анексу 2.

Посматрање птица
Златни кључ
ИРИГ
Геолошко налазиште Гретег, старо 1,8 милиона година, под заштитом од 1973. године
Манастир Гретег
Годишњица иконе Богородице Тројеручице
Манастири на Фрушкој гори
Воденица у Ривици
Споменик иришкој куги „Кипови“
Сеоска архитектура на крају 19. и почетком 20. века
Винарија
Споменик народноослободилачкој борби у Другом светском рату у природном окружењу – Пинкијев гроб
Партизански пут
Етно-целина „Јазак“ у Фрушкогорској улици
Сеоски бунари у Јаску
Врдник и рударско наслеђе
Кућа песникиње Милице Стојадиновић Српкиње
Михизова кућа
Зграда Касине
Стара железничка станица
Врдничка кула
Точак у Иригу
Поље маховине „Бешка“ Врдник
Рударски дани
Видовдански сабор Врдник
Дивљи коњи Ремете
Језеро Борковац
Језеро Шатринац
Језеро Добродол
Зоне националних паркова
Четири хероине (Змајице)
Љубавна прича Олге Рогулић
Српски Термопили – битка код Крсташице
Пој славуја
Лазин вир – звуци водопада
Гусларска академија
Гушчијада Шатринци
Дани младог вина Ириг
Туристичко јахање Крушедол
Салаши „Перков“ и „Код таште“ Врдник
СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ
Ковиљско-петроваадински рит (Карловачки Дунавац)
Стражилово и стаза до Бранковог гроба
Манстирска рута (Фрушка гора)
Упознавање Дунава кроз вожње катамараном и кануима
Еко-кампови (међународни и национални, волонтерски)
Излети за децу (едукативне и фестивалске активности)
Активизам кроз омладинске програме

Додела зеленог и црног сертификата
Изнајмљивање бицикала и кануа
Дворска башта – омладинске радионице, очување наслеђа
Карловачка гимназија
Богословија Св. Арсеније
Саборна црква Св. Николе
Црква Св. Тројства
Патријаршијски двор
Доња црква Св. Петра и Павла
Горња црква Манастир Ваведена
Капела мира
Музејске изложбе
Музеј пчеларства
Манифестација „Бранково коло“
Карловачка берба грожђа
Филмски фестивал
Фестивал културног туризма
Музеј наслеђа
Фестивал и музеј куглофа
Галерија палета Милана Кечића
Дунавске плаже
Муљање грожђа ногама
Традиционална кухиња
Традиционална уметност и занати
Винарије
Музеј шибица
Уметност и занати – керамика
Карловачки виногради
Витешки дани
Каром тврђава

3.3 Специфични изазови у вези са наслеђем и културним туризмом

Процес израде акционог плана помогао је заинтересованим странама да препознају, формулишу и групишу специфичне циљеве и изазове везаних за одрживи развој културног туризма. На сваки од изазова одговара се скупом предложених мера и допунских мера у Акционом плану:

- **Недостатак одговарајуће инфраструктуре.** ПРН Војводина има бројне нематеријалне (скривене) ресурсе. Недостатак и „тврде“ и „меке“ инфраструктуре је изазов заједнички за све три општине (којим се бави *Посебни циљ 1, мере 1.1.–1.4.*)
- **Подизање нивоа свести о новим концептима у развоју туризма и едукација свих заинтересованих страна о иновативном приступу и кључним иновативним областима.** Тренутно, приступ развоју туризма у Србији је превасходно приступ одозго надолу (зависи од републичке и покрајинске владе), линеаран и централизован у Влади. Треба га преbacити на мезо и микро ниво и њиме се бавити системски, као континуирано деловање, с одговарајућим укључивањем заинтересованих страна. (*Посебни циљ 1, Мера 1.1.*)

- **Недовољни локални капацитети за иновације у туризму.** Капацитети су оскудни, углавном због недостатка пројектних средстава и немогућности заинтересованих страна да на проактиван начин одлучују о сопственим средствима. Тренутни систем не подстиче иновације и циркуларност. Из тог разлога, предложен је специфичан сет мера да би се створио одрживи механизам за целоживотно учење, умрежавање и заједничко стварање у свакој од три општине ПРН. То ће омогућити локалној заједници да створи чврст и посвећен екосистем заинтересованих страна (*Посебни циљ 1, Мера 1.1. / Допунска мера 1.1.1.*).
- **Застарели приступ управљању дестинацијом од стране локалне управе / локалне туристичке организације треба трансформисати у управљање туризмом,** са јасном поделом улога и одговорности свих заинтересованих страна у динамичном, циркуларном моделу који укључује заједничко стварање (*Посебни циљ 1, мере 1.1–1.4.*).
- **Ограничено и често неадекватно коришћење расположивих ресурса доводи до њиховог пропадања, па чак и девастације, и повећања трошкова одржавања, уместо да ствара могућности за циркуларност и веће економске, социјалне и еколошке користи.** Ако се не генеришу приходи кроз циркуларну економију, расположиво историјско, културно, религијско, природно, индустријско и остало наслеђе неће се оживети и наставиће да пропада. Предложене мере и допунске мере у *Специфичном циљу 2 (мере 2.1–2.6)* обухватају предложена решења за рехабилитацију и ревалоризацију приоритетних ресурса, са европским вредностима и глобалним значајем наслеђа.
- **Циркуларни приступ је нов концепт који треба уткати у развој ланца вредности у туризму.** Предложене мере у *Посебном циљу 2 Акционог плана (мере 2.1–2.6)* усмерене су на примену начела циркуларне економије и рехабилитацију, ревитализацију, преиспитивање и поновно коришћење приоритетних ресурса са културном и економском вредношћу и одрживим резултатима. Мера 2.6. обухвата специфичан скуп пословних решења које је предложио приватни, цивилни и јавни сектор за Хакатон (који ће се одржати у Бриселу у септембру 2022).
- **Супротстављене визије локалног развоја које имају заговорници индустријализације и страних директних инвестиција у велике производне линије (које су истовремено и велики загађивачи), с једне, и они који су посвећени заштити наслеђа и развоју циркуларног туризма, с друге стране** још увек нису измирене, нарочито не у Сремским Карловцима, пре свега због мале удаљености од магистралног пута (ауто-пута) и престонице Војводине, Новог Сада. Јачање гласа и улоге локалних заинтересованих страна помоћу неких механизма предложених кроз акциони план јесте покушај да се допринесе очувању културног и природног наслеђа и стави већи фокус на циркуларност.
- **Све три општине пате због хроничног недостатка људских ресурса у локалној администрацији и лоше размене информација, комуникације и сарадње са заинтересованим странама из локалног приватног и цивилног сектора.** Упркос недовољним људским и финансијским ресурсима, општине вољно себе сматрају одговорним за развој туризма и управљање туризмом, не деле одговорност са локалним заинтересованим странама и не ослањају се на њихове ресурсе. Допунска мера предложена у оквиру *Посебног циља 1 – Мера 1.1. (и допунска мера 1.1.1. Центар за развој пословних компетенција Бач, 1.1.2. Пословни хаб и саветодавни центар у*

Сремским Карловцима и Центар за развој одрживог туризма Ирига и Фрушке горе) представља покушај да се створи функционалан, одржив механизам за развој капацитета за умрежавање и изградњу компетенција и дељење знања за све заинтересоване стране. Локалне управе морају више да се ослањају на ресурсе у заједници и да стварају прилике за укључивање свих група и њихово учешће у процесу заједничког стварања.

- **Циркуларни културни туризам може се боље развијати кроз међуопштинску сарадњу** и успостављање институционалних механизма за сарадњу ове три општине. То се може постићи потписивањем међуопштинског споразума и побољшаном вертикалном и хоризонталном координацијом и усклађивањем докумената политике (ово се решава бројним мерама, кроз читав Акциони план).
- **Културна разноликост се не користи у довољној мери као ресурс за развој циркуларног туризма.** Мере предложене у оквиру *Специфичног циља 3* Акционог плана (*мере 3.1. и 3.2.*) покушавају да понуде решење за овај изазов. Осим тога, ове мере обухватају и нека разматрања и решења за увођење аспеката европеизације.

Потребно је да се удаљимо од застареле праксе – од конзервативног, линеарног приступа циркуларном туризму; од приступа усмереног на дестинацију, ка хуманистичком приступу – усмереног ка потребама човека и од традиционалних – ка европским вредностима.

3.4 Укључивање битних актера у израду и реализацију Акционог плана

Тимови за решавање изазова охрабрују се да размишљају у правцу брзих победа да би постигли достигнуће, лако видљиве резултате који би били представљени локалним доносиоцима одлука како би се тражила њихова подршка и охрабрење.

Израда акционог плана била је процес заједничког стварања, који је резултирао добро утемељеним документом са низом видљивих решења. Потребно је да то препознају и прихвате кључни доносиоци одлука и политички актери.

Акциони план се заснива на **заједничкој визији развоја Пилот регије наслеђа Бач – Сремски Карловци - Ириг и заједничким стратегијама за спровођење у договореном временском оквиру.** То подразумева успостављање и јачање снажних механизма за међуопштинску сарадњу и континуирано умрежавање и комуникацију свих заинтересованих страна, кроз локалне савезе, састанке тимова за решавање изазова и њихову међусобну сарадњу. **Три општине би могле додатно ојачати своју сарадњу кроз заједничке пројекте и подношење пријава за финансирање и, надамо се, заједничко спровођење пројеката.**

Када тимови за решавање изазова прихвате Акциони план (и кад га усвоји локална управа), треба припремити **оперативни план**, укључујући динамику заједничког рада, планиране заједничке састанке, очекиване резултате и временски оквир за активности. Посебну пажњу треба посветити чињеници да ове тимове чине представници јавног, приватног,

цивилног сектора и академске заједнице из 2 или 3 општине ПРН Војводина и да ће неке планиране мере обухватити све три ЈЛС, неке ће се спроводити самостално (појединачне локалне заједнице), а неке ће спроводити 2 од 3 ЈЛС. Одговорност би требало делити и детаљније разрадити за изазове везане за сваку специфичну меру (или допунску меру) из Акционог плана.

4. Врсте наслеђа и кључне области иновације

4.1 Значење и вредност културног наслеђа пилот регије Војводина за европску историју и културу

Многи од ресурса који су представљени у овом плану укључују локалитете наслеђа од европског и глобалног значаја. Регион Војводине се већ вековима налази на раскршћу мноштва различитих култура и брижљиво негује своју етничку разноликост и вишејезичност. Мере које су предложене као део специфичних циљева 2 и 3 пружају нову перспективу, идеја и решења за боље коришћење материјална и нематеријална ресурса у оквиру ПРН Бач – Сремски Карловци – Ириг, како би им се дала нова културна и циркуларна економска вредност, кроз савремено тумачење значења наслеђа и кроз фокусирање на чулно и духовно искуство наслеђа.

Фрушка гора је уврштена међу [Европске културне руте: Пут римских царева и дунавска винска рута – средње Подунавље](#). У исто време, Србија је 2020. године поднела предлог да *UNESCO* укључи ове фрушкогорске ресурсе на своју [Прелиминарну листу културног наслеђа „Границе римског царства – Дунавски лимес”](#).

Бачка тврђава је кандидат на [листи наслеђа UNESCO-а](#). Сликвити историјски предео обухвата **Бачку тврђаву, Фрањевачки манастир, манастир Бођане, турско купатило (Хамам) и неколико канала**. [Бачко Подунавље](#) је још једно широко признато природно добро, које се већ налази на листи [резервата биосфере UNESCO-а](#).

Сремски Карловци. Захваљујући изузетном природном богатству, Ковиљско-петроварадински рит је 1989. године проглашен [подручјем значајним за птице \(ПЗЗ¹⁷\)](#), а 2004. укључен је на [листу значајних заштићених подручја у сливу Дунава \(ICPDR2\)](#). Ова мочвара је и један од потенцијалних кандидата за [листу мочвара од међународног значаја према Конвенцији из Рамсара](#).

4.2 Преглед материјалних и нематеријалних ресурса према врсти наслеђа и областима иновације

Материјални и нематеријални ресурси мапирани у пилот регији наслеђа Бач – Сремски Карловци – Ириг, груписани су по врстама наслеђа и областима иновације:

ОБЛАСТИ ИНОВАЦИЈЕ НАСЛЕЂА	БАЧ	СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ	ИРИГ
Чулно искуство	Креативни туризам инспирисан разноликошћу	Вински туризам Креативно предузетништво	Вински туризам Бањски туризам

¹⁷ Подручје значајно за птице.

	традиција (традиционална култура гастрономија обичаји, музика фолклор стари занати) Нути километар Бач Бачка мирисна баштина	Терапија лековитим биљем Пробање различитих укуса Планинарске туре по Фрушкој гори	Гастрономски туризам Велнес туризам Спортови и рекреација Планинарске туре по Фрушкој гори
Савремено тумачење наслеђа	Град малих водича – Музеј на отвореном Модерне технологије Бачко Ново Село – шокачко наслеђе Самостан часних сестара Мурали на старом млину (улична уметност)	Град музеја и архива Хербаријум Археолошка карта – Римска тврђава + Краљево брдо / краљ Драгутин	Врдничка кула Историјски центар Ирига Винска улица 4 Змајице Крушедол – Иришки венац
Природно наслеђе	Водни ресурси РБ „Бачко Подунавље“ (обухвата све водне ресурсе Дунав, Канал ДТД, језера) Риболов Камповање на језеру и бициклизам на Дунав Пешачке туре Спортови на води Резервати природе (Карађорђево, Врањак, ловишта, Ристовача) Адреналински спортови (<i>paintball</i> , трекинг...) Фрањевачки манастир, Дидина кућа Тврђава Уметничке колоније у Плавни Искуство лова Коњички спорт Апитерапија Обуке за узгој и прераду биља и органиског биља	Карловачки виногради Радионице Гастрономија Вински туризам Историја – Културно наслеђе Краљев брег Видиковац који повезује Краљев брег са Гретегом Тврђава као представа Скривена страна Дунава Ковиљско- петроварадински рит Скривене плаже Адреналински кану, бицикл... Острво Острво <i>Кох Ченг</i> Флора и фауна Лековито биље Ретке животињске врсте птичје врсте 60 врста сисара Липова шума Липов мед	* Фрушкогорски маратон спаја све локалитете Хопово – прича о Вину Манастири Ново и Старо Хопово пољопривредни производи из манастира Манастирски производи Извор (козметика) – производи на бази сумпора Зграда за смештај (приватни смештај + смамештајни капацитети у манастири) Трим стаза Лазин вир Доступност лековитог биља у Врднику Вода Јазак Поља маховине Манастири Старо Хопово (Доситејеве стазе) Гретег Geo Site Lake (7,5 километара) Планинарске туре по Фрушкој гори

	Кулинарска обука Метларски занат и производња сира		
Рурални суживот	Дидина кућа Радионице са старим занатима и златовезом (традиционални занати) Културне манифестације Умрежавање произвођача Задруга Јагода Кулинарско искуство Ранч Берава Риболов Стари занати / израда метли Брање купина Прављење медењака Производи од меда Образовање у у руралном окружењу и доживљај села Дифузни туризам Музеји Храна Мултикултурални суживот	На територији Сремских Карловаца нема села. Садржај који „задржава” посетиоце дуже од 2–3 сата Производња и продаја хране преко сеоских домаћинстава – Дифузно урбано искуство Чулно искуство у природном окружењу / Грађански/романтични садржај ЕТНО наспрам ЕКО У близини се налазе викендице и Фрушка гора, који могу пружити доживљај у природном окружењу.	Оближња села – будућност села у ЕУ Учење о наслеђу, традицији и ранијим начинима живљења. Такмичења/изазови/трке, игре без граница животна средина – Едукативни садржаји/ процеси природних цикуса у башти Модерни фитнес кроз баштованство Стицање правог осећаја руралног суживота и аутентичног искуства Одржива домаћинства, модерни номади (породице) Ученичке задруге (проширене активности)
Духовни доживљај наслеђа (Искуство духовног путовања)	Манастир Бођани Фрањевачки самостан 12 цркава (4 православне, 1 евангелистичка и 7 католичких)	Патријаршија Православна катедра Карловачка Богословија Римокатоличка црква Манастир Ваведења Пресвете Богородице Капела мира	17 православних манастира

4.3 Више од културног туризма: допринос другим секторима економског развоја и задовољење потреба локалног становништва

Мере које су предложене у Акционом плану обухватају следеће аспекте **циркуларности**:

- Рехабилитација и ревалоризација урбаних подручја и смањење интензитета саобраћаја у центру (нпр. пешачка улица)
- Рестаурација и поновно осмишљавање историјског и културног наслеђа, приповедање (нпр. легенда о четири Змајице)

- Смањење емисије угљен-диоксида, минимално коришћење горива – шетња, планинарење и бицикличке туре; незагађујућа, алтернативна превозна средства око локалитета природног наслеђа на Фрушкој гори
- Поновно креирање и осмишљавање уз коришћење средстава за комуникацију и информисање, дигитализација / развој ИТ решења и чистих технологија (нпр. мобилне апликације, виртуелне туре, приповедање прича, интерактивне мапе...)
- Рециклажа и поновна употреба отпада и коришћење природних материјала (нпр. у руралним хабовима, сувенири од рециклираних материјала)
- Поновна употреба и адаптација сеоских кућа за рурални суживот и задовољавање потреба за стварање хабова и јачање капацитета власника некретнина за смештај посетилаца, пословних номада и посетилаца едукативних догађаја).

Хуманистички приступ и неговање европских вредности. Војводина је етнички један од најхетерогенијих региона у Европи и у њој живи више од 20 етничких група. Према последњем попису, из 2011. године, Војводина има 1.931.809 становника. Срби чине највећу етничку групу, односно око 66,7% укупног становништва. Мађара има око 13% а, са нешто мањим процентом, следе их Словаци, Хрвати, Роми и Румуни. Отуд, као етнички и културно разнолико подручје, ПРН Војводина има специфичне потребе заједнице које треба решити, као што су различите вероисповести / верске конгрегације, потреба за образовањем, путокази на више језика (у ПРН се користи 6 различитих европских језика).

Једна нарочито осетљива група – **млади**, завређује посебну пажњу, јер млади немају довољно новца, тешко налазе сигурно запослење и често зависе од помоћи родитеља. Ситуација је још тежа кад је реч о младим људима који живе у срединама удаљеним од већих градова, као и младима без родитељског старања, младима са инвалидитетом, младима са сметњама у развоју, младим Ромима, младој ЛГБТ+ популацији. Посматрано у односу на натпросечне показатеље за ЕУ-28, положај младих на тржишту рада у Србији је неповољнији у односу на њихове вршњаке у ЕУ-28. Стопа активности младих у 2019. години у нашем региону је 47% и нижа је за 10 процентних поена (п.п.) од просека у ЕУ-28. Стопа запослености младих у 2019. години била је 36,9% и нижа је за 14 процентних поена (п.п.) од оне у ЕУ-28. Родни јаз у запослености износи 11,3 процентна поена и резултат је разлике између стопе запослености мушкараца – 42,4% и стопе запослености жена – 31,1%.

Према подацима Републичког завода за статистику, у 2020. години у ПРН било је само 22,7% samozапослених **жена**, а само 15% власника некретнина у Војводини су жене. Због недостатка средстава, жене имају додатне потешкоће да покрену и развију сопствени посао. Предузећа чији су власници жене су још увек у мањини, а препреке са којима се суочавају жене које су се упустиле у предузетништво су огромне и често се веома разликују од оних са којима се суочавају њихове мушке колеге.

Особе са инвалидитетом су још једна група на коју ће се односити мере. Њихове потребе ће се разматрати и интегрисати као питање које се прелиће са другим питањима кроз спровођење акционог плана, укључујући и локално становништво и посетиоце.

4.4 Праћење, вредновање и одрживост Акционог плана одрживог циркуларног културног туризма

Концепт Акционог плана подразумева развој структуре за подршку и мреже организација које би обезбедиле одрживост исхода и резултата Акционог плана. Цео **Посебни циљ 1: Увођење иновативног управљања дестинацијом пилот регије наслеђа** усмерен је на стварање механизма за праћење и евалуацију и извештавање који би генерисали научене лекције и јасне смернице за заинтересоване стране како да постигну одрживост мера и резултата.

Механизам за одрживост обухвата следеће:

- Изградњу структуре и организациони развој саветодавних центара, центара за учење и умрежавање и хабова за заједничко стварање (Мера 1.1.);
- Систематско унапређење аспеката комуникације, брендирања, промоције и консултација са заинтересованим странама (Мера 1.2.);
- Успостављање база података, дигитализација и увођење паметних решења, која би генерисала јаке системе за подршку и обезбедила комуникацију у реалном времену унутар региона (Мера 1.3.);
- Вертикална усклађеност са релевантним законодавством, политикама и поступцима, хоризонтална повезаност и јасне идеје о неопходној инфраструктури и како да јој се приступи на интегрисани начин олакшало би привлачење средстава, јасно показујући како је свака мера и допунска мера повезана са стратешким визијама и плановима вишег нивоа; поред тога, ова мера ће допринети задовољавању потреба заједнице, у складу са хуманистичким приступом (Мера 1.4.);
- Мере предложене за пословна решења у оквиру Посебног циља 2 јасно су повезане са начелом циркуларности, веома су иновативне и засноване на начелима дигиталне трансформације; стога се очекује да добију подршку и средства преко националног Фонда за иновациону делатност, програма *Horizon Europe (Хоризонт Европа)*, Иновационог фонда за Западни Балкан (*WBIF*) и других инструмената финансирања који подржавају заједничко стварање и иновације.

Праћење на нивоу исхода Свака допунска мера садржи јасно формулисане SMART показатеље исхода, који ће омогућити одговорним лицима/тимовима да прате спровођење пројекта. Конкретно, допунском мером **1.2.3, Развој годишњег плана комуникације са заинтересованим странама, укључујући информативне, промотивне и консултативне активности и план праћења, евалуације и извештавања**, улоге праћења и евалуације биће дефинисане у погледу:

- прикупљања основних података у вези са материјалним или нематеријалним ресурсима о којима је реч,
- одговорности за праћење одређене мере / допунске мере,
- показатеља исхода које треба пратити,
- временских оквира за прикупљање података (фреквенција и динамика),
- очекиваних исхода и резултата.

Средњорочна и финална евалуација исхода и резултата Током спровођења Акционог плана (2022–2027) биће спроведена најмање једна средњорочна евалуација, а на крају ће бити урађена и финална евалуација. Пошто одређени број предложених мера превазилази

спровођење пројекта *Be.CULTOUR*, посебна пажња биће посвећена јачању интерних механизма за праћење и евалуацију.

Праћење исхода мера и утицај на развој туризма. Почетне вредности кључних показатеља ће бити утврђене (у септембру 2022. године) и наставиће да се прате на годишњем нивоу:

- До 2027. број посета веб-сајту туристичке организације повећан за 20%
- До 2027. развијене најмање 3 нове електронске апликације за туристе
- До 2027. године добијено финансирање за најмање 10 нових пројеката из Акционог плана
- До 2027. број посетилаца повећан за 15%
- До 2027. број ноћења повећан за 15%
- До 2027. године учешће туризма у локалном БДП-у повећано за 5%.

Европски систем индикатора у туризму за одрживо управљање дестинацијом користиће се за мерење: 1) унапређења капацитета за управљање дестинацијом, 2) економске вредности спроведених мера, 3) друштвеног и културног утицаја спроведених мера, 4) утицаја на животну средину (циркуларност), 5) доступности за различите посетиоце и групе и појединце из локалне заједнице.

5. Циљеви одрживог развоја циркуларног културног туризма

Циљеви одрживог развоја културног циркуларног туризма пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг, утврђени су и формулисани на основу налаза *ex-ante* анализе, правног и стратешког оквира за одрживи туризам на републичком, покрајинском и локалном нивоу, као и мапирања материјалних и нематеријалних ресурса, њихово груписање по врстама наслеђа и могућим областима иновације, као и изазова и препрека за даљи развој културног циркуларног туризма у пилот регији наслеђа. На партиципативан начин дефинисана су три посебна циља,

5.1 Посебан циљ 1: Увођење иновативног приступа у управљању туристичком дестинацијом - пилот регијом наслеђа

Овај циљ подразумева стварање и увођење кључних предуслова за развој одрживог културног, циркуларног туризма и обухвата четири међусобно повезана програма, са добро интегрисаним пројектима и мерама, усмереним на:

- Обезбеђивање учешћа заинтересованих страна, умрежавање, размену искустава, сарадњу, заједничко стварање, налажење средстава финансирања и доношења одлука о суфинансирању заједничких пројеката и мера (Програм 1.1),
- Ребрендирање и креирање кључних порука за бољу промоцију одрживог културног туризма, који се ослања на циркуларну економију, хуманистички приступ (уз разумевање културне разноликости, потреба локалних заједница Бача, Сремских Карловаца и Ирига и захтева за приступачношћу) и заснива се на европским вредностима (Програм 1.2),
- Област дигиталне трансформације, кроз боље коришћење нових технологија, креирање и примену паметних решења у сврху одрживог културног туризма и развоја циркуларне економије (Програм 1.3),

- Развој неопходне инфраструктуре за подршку иновативним пројектима и циркуларним пословним решењима, у складу са стратешким и правним оквиром на републичком, покрајинском и локалном нивоу (Програм 1.4).

Преглед програма и пројеката/мера у оквиру Посевног циља 1:

5.2 Посебан циљ 2: Развој нових и унапређење постојећих ланаца вредности у области циркуларног културног туризма

Овај специфични циљ обухвата низ пројеката и мера из области циркуларне економије, које се могу применити у области одрживог културног туризма: **рехабилитацију, ревитализацију, освежавање постојећих и осмишљавање нових садржаја** и идеја за поновно коришћење постојећих опипљивих ресурса, тако што ће се физички унапредити или поново употребити (Програм 2.1).

Нарочито када су у питању материјални ресурси, активности и мере у оквиру овог циља промовишу иновативна решења и давање **савременог значења наслеђу** (путем новог садржаја, иновативног тумачења, приповедања, нових производа и услуга) (Програм 2.2). Усредсређујући се на потенцијал **чулног искуства**, циркуларност даје додатну вредност, кроз развој нових производа и пакета услуга који су привлачни за туристе и становништво на начин да стимулишу пет чула (на пример, сензације везане за дегустацију вина, муљање грожђа, прављење вина, шетња кроз винограде; гастрономија, велнес туризам итд.) (Програм 2.3). Природа као наслеђе такође је сагледана на иновативан начин, кроз пројекте, мере и активности усмерене на **еко доживљај постојећих природних ресурса**, као што су богата флора и фауна, Фрушка Гора, Дунав, језера, итд (Програм 2.4), али и на низ

пројеката, мера и активности у руралном окружењу, укључујући низ идеја и иновативних решења за **рурални суживот** (Програм 2.5). Важно је напоменути да ланци вредности који ће се развијати у оквиру овог специфичног циља нису усмерени само на посетиоце, домаће и стране туристе, већ и на локално становништво и стварање могућности да на нови начин тумаче и користе своје, **културно, историјско, природно, индустријско, и верско наслеђе**. Иновативна решења за развој културног циркуларног туризма, омогућиће свим циљним групама да га користе на другачији начин, да га осете својим чулима, упусте се у еко-доживљај и рурални суживот и дају нова, савремена значења и тумачења постојећим историјским локалитетима, легендама, причама и другим скривеним ресурсима којима располажу.

Као посебан програм (2.6) у оквиру Посебног циља 2 Акционог плана, представљени су пројекти који су изабрани за представљање и даљи развој на Хакатону. Поднето је укупно 8 апликација, а на основу јасно дефинисаних, транспарентних критеријума, сачињена је ранг листа: 1) FRUŠKING 8x4x4, 2) BAČ BY TOUCH, 3) Cultural Overload - Irig road, 4) Tourism XR Bike Tour, 5) Irig Eco Edition of Tradition, 6) Film Location Hunting, 7) Heritage Summer Festival и 8) BISK- Multicultural Fairy Tale. На основу пропозиција јавног позива и критеријума за избор, Комисија је донела **Одлуку о избору иновативних решења за циркуларни културни туризам**. Но основу Одлуке, за учешће у Хакатону су изабрани 1) FRUŠKING 8x4x4, 2) BAČ BY TOUCH, 3) Cultural Overload - Irig road, а свих 8 иновативних решења је предложено за Акциони план.

Преглед програма и пројеката/мера у оквиру Посебног циља 2:

Посебан циљ 2: Развој нових и унапређење постојећих ланаца вредности у области циркуларног културног туризма					
Програм 2.1: Реконструкција одобраних локалитета у пилот регији наслеђа у циљу развоја одрживог културног туризма	Програм 2.2: Креирање иновативних туристичких садржаја и нове понуде кроз реинтерпретацију наслеђа	Програм 2.3: Иновирање туристичких производа са фокусом на чулни доживљај пилот регије наслеђа	Програм 2.4: Скривена страна Дунава и других водних ресурса - еко искуство флоре и фауне	Програм 2.5: Развој услова за рурални суживот у селима на Фрушкој Гори и у околини Баче	Програм 2.6: Иновативни предлози пословних решења за Хакатон
Пројекат 2.1.1: Реконструкција историјског центра Ирига и редизајн садржаја и производа у духу савременог тумачења наслеђа и циркуларног туризма	Пројекат 2.2.1: Нове интерпретације наслеђа и иновативно коришћење археолошких локалитета у духу одрживог културног туризма (Грђава Бач, Врдинач кула и др.)	Пројекат 2.3.1: Редизајн и иновирање у области винског туризма, са фокусом на 5 чула	Пројекат 2.4.1: Флора и фауна - дигитално и пешице	Пројекат 2.5.1 Успостављање дифузног музеја на руралном подручју	2.6.1 Fruškung 8x4x4
Пројекат 2.1.2: Реконструкција Дворске баште у Сремским Карловцима и дигитализација хербаријума Карловачке гимназије	Пројекат 2.2.2 Рекреирање и савремено тумачење женског наслеђа у Кини, Сремским Карловцима и Бачу (Четири змајнице и др.)	Пројекат 2.3.2: Благостање по мери човека - увођење иновација и развој концепта total wellness туризма оријентисаног ка појединцу	Пројекат 2.4.2: Еко-доживљај на води	Пројекат 2.5.2 Креирање виртуелне туре кроз живот на селу	2.6.2 Bач by Touch
Пројекат 2.1.3: Израда планова реконструкције и враћања у употребу Дробњане у Врдици и Црне станице Плавна	Мера 1.2.3: Израда Годишњег плана комуникације Биткекостра укључујући информативне, промотивне и консултативне активности са планом за мониторинг, евалуацију и извештавање	Пројекат 2.3.3 Развој гастрономског туризма	Мера 2.5.3 Омладинска размена кроз рурални суживот	2.6.3 Cultural Overload - Irig Road кроз рурални суживот	
Пројекат 2.1.4: Реставрација и реконструкција Хамама у Бачу у селу развоја СПА центра	Пројекат 2.2.4: Израда археолошке мале пилот регије наслеђа	Пројекат 2.3.4 Развој и понуда манастирских производа	Мера 2.5.4 Преносење знања и практично учење старихеских заната	2.6.4 Tourism XR Bike Tour	
Пројекат 2.1.5: Реконструкција историјског амбијента Тервање Бач и корита Мостонге	Пројекат 2.2.5: Неговање старих заната и креирање јединствене туристичке понуде производа практичног искуства и едукације	Пројекат 2.5.5 Рециклирање отпада и коришћење природних материјала за развој еколошких производа на селу (нпр. сувенири)	Мера 2.5.6 Израда плана развоја друштвено одговорног суживота на селу	2.6.5 БИСК - Мултикултурална бајка	

5.3 Посебан циљ 3: Интеграција пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг у европски туристички простор

Трећи посебан циљ заснован је на потреби да се мултикултуралност, вишејезичност и све друге различитости којима ова регија обилује, повежу кроз европске вредности, како би се

пилот регија наслеђа укључила у европски туристички простор и иновативно управљање различитошћу.

Културна разноликост представља кључни туристички ресурс пилот регије наслеђа Бач – Сремски Карловци – Ириг, а конкретни пројекти и мере који се заснивају на богатој мулкултуралној баштини садржани су у **Програму 3.1**, у оквиру кога су је кључна активност ревалоризација наслеђа и осигурање боље видљивости и доступности ових садржаја. Укључивање свих аспеката разноликости која се огледа у српском, немачком, ромском, словачком, мађарском, шокачком наслеђу и начини да се та различитост отвори ка Европи, било да посетиоци долазе у ову регију наслеђа или се њене вредности пласирају и чине видљивим у европском културно-историјском простору. У оквиру овог програма налазиће се иновативна и циркуларна решења за коришћење етно-простора, којима ова регија обилује. Комуникација, сарадња и заједничко креирање (ко-креација) су од кључног значаја за ефикасно управљање културном различитошћу и њено адекватно коришћење у сврху одрживог туризма, па је у оквиру овог програма планирана и изградња мрежа, као што је на пример, мрежа етно кућа.

Програм 3.2 садржи пројекте који се заснивају на разноликом религијском наслеђу и подразумевају иновативна решења и креирање прилика за јединствено духовно искуство, укључујући и креирање дигиталних рута и смерница за духовна путовања. Један од пројеката је и креирање електронског календара верских догађаја и других културно-уметничких манифестација у оквиру верских објеката. У оквиру овог програма, изузетно је значајно да се активности ускладе са правилима и вредностима верских заједница.

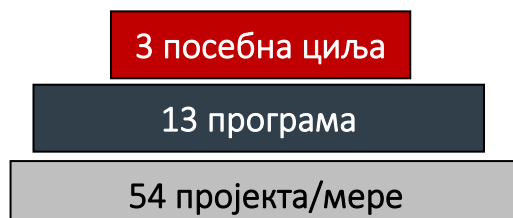
Конечно, у оквиру Програма 3.3., пилот регија наслеђа ће настојати да спроведе иновативне пројекте и мере за еколошко коришћење биодиверзитета и разноликог природног наслеђа, укључујући посебан план за очување природних резервата и креирање еко-доживљаја у складу са Мастер планом туризма – Фрушка гора. Као и у претходним циљевима, фокус ће бити на дигитализацији, креирању смарт решења и пружању смерница за очување средине.

Посебан циљ 3: Интеграција пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг у европски туристички простор

Програм 3.1: Мултикултуралност/Културна разноликост као кључни туристички ресурс пилот регије наслеђа	Програм 3.2: Диверзитет религијског наслеђа у пилот регији - креирање прилика за јединствено духовно искуство	Програм 3.3: Диверзитет природног наслеђа у пилот регији - креирање прилика за јединствено искуство у природи
Пројекат 3.1.1: Туристичка ревалоризација наслеђа различитих култура на територији пилот регије наслеђа у циљу боље видљивости и доступности садржаја културалне разноликости (мултикултуралности)	Пројекат 3.2.1 Креирање дигиталних рута и смерница за путовање засновано на духовном искуству	Мера 3.3.1: Израда Плана за коришћење/посету и очување природних резервата у складу са документима вишег реда (Мастер план туризма - Фрушка Гора)
Пројекат 3.1.2 Креирање туристичка понуде засноване на мултикултуралности/културној разноликости у пилот регији наслеђа (српско, немачко, ромско, словачко, мађарско...)	Мера 3.2.2 е-Календар верских догађаја, духовних празника, културно-уметничких и других манифестација у верским објектима	Пројекат 3.3.2: Дигитализацијом до природе - интерактивне мапе и смернице за очување природе и заштиту животне средине
Мера 3.1.3 Развој програма манифестација и фестивала мултикултуралности/културне разноликости у пилот регији наслеђа, са међународним учешћем	Пројекат 3.2.3: Израда Плана посета верским објектима у складу са правилима верских заједница	
Пројекат 3.1.4. Коришћење етно-простора Дидина кућа и Колевка Бачке у Бачу за неговање старих заната		
Пројекат 3.1.5 Промовисање немачког културно-историјског наслеђа у Сремским Карловцима и Бачу (кућа Подунавских Шваба		
Пројекат 3.1.6: Развој етно куће словачког наслеђа		
Пројекат 3.1.7: Развој мреже етно кућа		

6. Акциони план – преглед програма, пројеката и мера за развој и унапређење културног циркуларног туризма

У оквиру три приказана посебна циља, Акциони план обухвата 13 програма и укупно 54 пројекта или мере, чија ће реализација довести до унапређења културног туризма у пилот регији Бач – Сремски Карловци – Ириг.

6.1 Програми, пројекти и мере у оквиру посебног циља 1: Увођење иновативног приступа у управљању туристичком дестинацијом - пилот регијом наслеђа

Програм 1.1: Увођење иновативних механизма за управљање одрживим културним туризмом, умрежавање, едукацију и оснаживање битних актера у пилот регији наслеђа

Нови приступ развоју и управљању културним туризмом укључује нове концепте које треба да усвоје и спроведу актери у Пилот регији наслеђа (ПРН). Међутим, прво је неопходно усвојити одрживе механизме за развој капацитета заинтересованих страна унутар ПРН. Успостављање едукативних центара и иновационих хабова у три општине промовисало би размену искустава, интерактивне сесије, учење кроз праксу и могућности за умрежавање, образовање, сарадњу и заједничко стваралаштво битних актера из јавног, цивилног, приватног сектора и академских кругова. Процес заједничког учења и заједничког стваралаштва ће узети у обзир разноврсност и културну разноликост у ПРН и примењиваће највише стандарде инклузије – адекватну заступљеност жена, младих, старијих особа и других осетљивих група.

Едукативне активности ће посебно бити усмерене на младе, као и на све битне актере, како би се подигла њихова свест о европским вредностима и постигло боље разумевање заједничке историје Европе. Иновативни механизми за управљање културним туризмом, умрежавање и неформално образовање који ће се применити у оквиру овог програма увећаће осећај припадности европском заједничком простору и бољем разумевању чињенице да је разноврсно наслеђе ПРН Војводина саставни део прихваћених стандарда и вредности Европе. Разни форуми, јавни догађаји, умрежавање и обуке биће коришћени у сврху промовисања културне разноликости и креативности- Ове прилике ће се користити и за представљање концепта ознаке европске баштине и предности стицања овог стандарда квалитета.

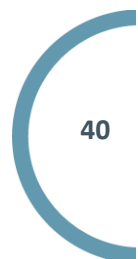
Претприступи фондови (IPA III), стављају посебан нагласак на стварање даљих могућности за младе, укључујући и младе експерте и предузетнике, као и развој социјалног предузетништва-

Иновативни механизми предложени у склопу овог програма такође ће се фокусирати на успостављање међуопштинске и регионалне сарадње, као суштинске елементе процеса ЕУ интеграција. Програм 1.1 доприноси унапређењу регионалне и прекограничне сарадње и територијалног развоја, у складу са стратешким оквиром ЕУ и *Агендом 2030*. Пројекти и мере у оквиру овог програма би, такође, требало додатно да допринесу већој видљивости пројекта.

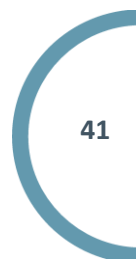
Што се тиче принципа циркуларности, где год је могуће, постојећи објекти ће бити реновирани и изнова коришћени на иновативан начин. Уводиће се нови концепти и иновативни приступ управљању културним туризмом, који подразумева заједничко учење, заједничко стваралаштво и учешће у пројектима. Развој оваквих иновативних концепата и механизма биће једна од првих активности у процесу имплементације Акционог плана.

Пројекат 1.1.1: Унапређење и иновативно коришћење Центра за развој компетенција у области одрживог културног туризма у Бачу

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Захтеви које ЕУ поставља у процесу ЕУ интеграција стављају велики нагласак на образовање, умрежавање, развој капацитета младих, инклузију, иновације и међуопштинску сарадњу, укључујући прекограничну сарадњу и заједничке пројекте, који подразумевају партнерство јавног, приватног и цивилног сектора. Бач тренутно нема одрживи механизам који би подржао образовање, умрежавање ресурса и сарадњу на стварању иновативне туристичке понуде и производа.
Ресурси:	Реконструисан, реновиран и стављен у функцију објекат Центра за развој компетенција (у даљем тексту: Центар) у области одрживог културног туризма у Бачу. До сада, Центар није био довољно вреднован и искоришћен, па би његову сврху требало поново размотрена и ревидирати. Центар за развој компетенција је основан као организација цивилног друштва - удружење. Чланови овог удружења су искусни у писању предлога пројеката, развоју пројектних идеја и имплементацији.
Област иновације:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе
Циљна група:	Локални актери у туризму: млади, жене предузетнице, пружаоци услуга у туризму (физичка или правна лица), сеоска домаћинства, удружења, битни актери у туризму, организације за подршку пословању, пружаоци пословних услуга

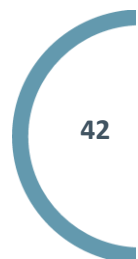

Улоге и одговорности	Центар за развој компетенција, Општина Бач
Сарадници:	Туристичка организација Бача (ТО), Регионална развојна агенција Бачка, локална удружења, локални пословни сектор <i>Пословни хаб Сремских Карловаца , Центар за одрживи културни туризам општине Ириг и Фрушке горе</i>
Оквирна процена буџета	47.000 ЕУР (годишње, за оперативне трошкове)
Извор финансирања	Покрајински фондови, прекогранична сарадња ЕУ, ЕУ фондови (IPA III)
Други неопходни ресурси:	Екстерна експертиза, локални медији, дизајн и штампа
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До септембра 2023. усвојен је Акциони план развоја циркуларног културног туризма за Бач . • До септембра 2023. године, развијен и усвојен Годишњи план обуке за 2024. годину. • До септембра 2023. изабрано је најмање 10 тренера за различите теме из области одрживог културног туризма, иновација, циркуларне економије и друго. • До новембра 2023. године израђен је Годишњи план и програм образовања заинтересованих страна у Бачу. • До марта 2024. године, осигурана средства за рад Центра кроз оперативни грант за период 2024-2025. • До децембра 2024. године, одржано је најмање 10 тренинга и радионица. • До децембра 2024. најмање 200 учесника – најмање 50 одсто учесника су жене. • До децембра 2024. године, развијен План комуникација, са информативним, промотивним и консултативним активностима. • До децембра 2024. уређен вебсајт организације. • До децембра 2024. припремљена је вишејезична брошура о Центар за развој компетенција на најмање три језика. • До децембра 2025. године спроведене су промотивне активности (5 ТВ наступа, 5 чланака у штампаним или електронским медијима, 1 промотивни видео). • До децембра 2025. године, <i>Центар за развој компетенција</i> учествује у најмање једном међународном у пројекту за подршку иновативности у области културног туризма (програма прекограничне сарадње, или слично), укључујући културно разноврсне групе, младе и жене из урбаног и руралног Бача.

Пројекат 1.1.2: Оснивање Business Hub-а у Сремским Карловцима

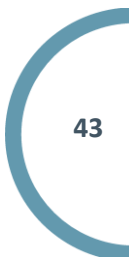
Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2027.
Изазов:	<p>Захтеви које ЕУ поставља у процесу ЕУ интеграција стављају велики нагласак на образовање, умрежавање, развој капацитета младих, инклузију, иновације и међуопштинску сарадњу, укључујући прекограничну сарадњу и заједничке пројекте, који подразумевају партнерство јавног, приватног и цивилног сектора.</p> <p>Сремски Карловци тренутно немају одрживи механизам који би подржао образовање, умрежавање ресурса и сарадњу локалних предузећа и пружалаца услуга у области туризма. Туристичка организација Сремских Карловаца (ТОСК) у овом тренутку подржава хаб произвођача вина, које би требало проширити како би укључило произвођаче хране, друга предузећа за развој и ставило већи фокус на младе, жене предузетнице и start up-ове. Незаинтересованост и мотивација власника малих и средњих предузећа могли би да буду још један изазов.</p>
Ресурси:	Winery Hub које води ТОСК – просторије са плаћеним оперативним трошковима (покривено 30% месечних трошкова)
Област иновација:	<p>Савремено тумачење наслеђа</p> <p>Чулно искуство наслеђа</p> <p>Духовно искуство наслеђа</p> <p>Рурални суживот</p> <p>Природа као наслеђе</p>
Циљна група:	Млади предузетници, жене предузетнице, предузећа у фази оснивања
Улоге и одговорности	Туристичка организација Сремских Карловаца (ТОСК) КЛЕР општине Сремски Карловци
Сарадници:	<i>Центар за развој компетенција</i> Бач, локална удружења, Пословни савет, локална предузећа, Регионална развојна агенција Срем, <i>Одрживи културни туристички центар општине Ириг и Фрушка гора</i>
Оквирна процена буџета	мин 16.900 ЕУР/максимално 25.598 ЕУР (годишње, за оперативне трошкове)
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови за развој МСП и туризма, општински буџет (30%), прекогранична сарадња ЕУ, фондови ЕУ IPA III, финансијско учешће локалних малих и средњих предузећа
Други неопходни ресурси:	Екстерна експертиза, оперативни грант (трошкови пословања и плате пословног центра), сарадња са <i>Центром за развој пословних компетенција</i> из Бача

<p>Показатељи успешности:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • До септембра 2023. усвојен је Акциони план развоја, циркуларног културног туризма у Сремским Карловцима. • До новембра 2023. године израђен је Годишњи план и програм стручног усавршавања заинтересованих страна у Сремским Карловцима. • До јануара 2024. године, развијен је Бизнис план за Business Hub, укључујући и и увећање чланства. • До марта 2024 успостављена листа чланова. • До марта 2024. добијен оперативни грант за период 2024-2025, како би се покрило 70% оперативних трошкова. • До јуна 2024. године, развијен План комуникација, са информативним, промотивним и консултативним активностима. • До децембра 2024. израђена веб страница <i>Business Hub-a</i>. • До децембра 2025. године, учествује у најмање једном међународном пројекту помоћи усмереном на културно туристичке иновације (ЕУ прекогранична сарадња или слично), укључујући културно разноврсне групе, младе и жене и старт-апове из Сремских Карловца. • До децембра 2027. године, Business Hub је подржао најмање три пројекта циркуларног туризма.
--------------------------------------	--

Пројекат 1.1.3: Оснивање Центра за одрживи културни туризам општине Ириг и Фрушке горе

<p>Временски оквир:</p>	<p>Септембар 2023. – децембар 2027.</p>
<p>Изазов:</p>	<p>Захтеви које ЕУ поставља у процесу ЕУ интеграција стављају велики нагласак на образовање, умрежавање, развој капацитета младих, управљање различитостима, инклузију, иновације и међуопштинску сарадњу, укључујући прекограничну сарадњу и заједничке пројекте, који подразумевају партнерство јавног, приватног и цивилног сектора.</p> <p>Велики део Националног парка „Фрушка гора“ и његово природно наслеђе налази се на територији општине Ириг, као и 16 манастира, бројне винарије и гастрономски пунктови. Ириг је тренутно суочен са бројним изазовима у управљању туристичком дестинацијом, што захтева редовну сарадњу и координацију са заинтересованим странама. Ириг тренутно нема функционални механизам који би подржао интегрисано управљање дестинацијом, едукативне активности, умрежавање и сарадњу.</p>
<p>Ресурси:</p>	<p>Национални парк „Фрушка гора“ 16 фрушкогорских манастира Винарије и ресторани на територији Ирига</p>
<p>Област иновација:</p>	<p>Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа</p>

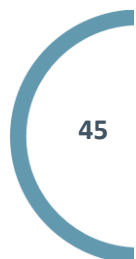

	Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе
Циљна група:	Власници винарија и ресторана, млади предузетници, жене предузетнице
Улоге и одговорности	Туристичка организација Ириг (ТО) Јединица за локални економски развој (ЛЕР) општине Ириг
Сарадници:	Републичке и покрајинске власти задужене за Национални парк „Фрушка гора“, Регионална развојна агенција Срем, локална предузећа, <i>Центар за развој компетенција Бач, Business Hub Сремски Карловци.</i>
Оквирна процена буџета	Приближно 25.000 ЕУР (годишње, за оперативне трошкове)
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови за развој малих и средњих предузећа, општински буџет (30 одсто), прекогранична сарадња ЕУ, фондови ЕУ IPA III, финансијско учешће локалних малих и средњих предузећа
Други неопходни ресурси:	Екстерна експертиза, оперативни грант (трошкови пословања туристичког центра Ириг и Фрушка Гора)
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До септембра 2023. усвојен је Акциони план развоја циркуларног културног туризма у Иригу. • До новембра 2023. године израђен је Годишњи план и програм образовања заинтересованих страна у Иригу. • До јануара 2024. припремљен Акциони план за развој туристичког центра Ирига и Фрушке горе • До септембра 2024. године, добијен оперативни грант за период 2024-2025, за покривање 70 одсто оперативних трошкова. • До јуна 2024. године, развијен План комуникација, са информативним, промотивним и консултативним активностима. • До децембра 2024. основан <i>Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке горе</i> и израђена веб страница. • До децембра 2025. године, <i>Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке горе</i> учествује у најмање једном међународном пројекту помоћи усмереном на културно туристичке иновације (ЕУ прекогранична сарадња или слично), укључујући културно разноврсне групе, младе и жене и start up-ове из Ирига. • До децембра 2028. године, <i>Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке Горе</i> подржан је најмање кроз три пројекта у области одрживог културног туризма. • До 2028. године Фрушка гора је кандидована за добијање ознаке <i>Европске баштине.</i>

Мера 1.1.4: Уређење база података неопходних за развој одрживог културног туризма

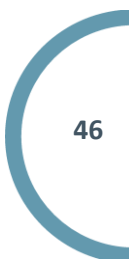
Временски оквир:	Септембар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Добро утврђене базе података и ажуриране информације предуслови су одрживог културног и циркуларног туризма и одговарајућег управљања туристичким дестинацијама. То укључује демографске, социјално-економске податке, укључујући туристичка средства/локације, инфраструктуру итд. Међутим, тренутне базе података нису потпуне и не ажурирају се редовно. Осим тога, подаци нису довољно отворени и не деле се између различитих нивоа власти (републички, покрајински, локални) у употребљивом формату.
Ресурси:	Постојеће базе података на националном нивоу Постојеће базе података ТО и општина Ириг, Сремски Карловци и Бач
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе
Циљна група:	Институције на националном, покрајинском и регионалном нивоу Чланови локалне заједнице Заинтересовани посетиоци
Улоге и одговорности	Туристичке организације општина Бач, С. Карловци и Ириг Општинске управе Ирига, С. Карловца и Бача (Јединице за локални економски развој)
Сарадници:	Институције на националном и регионалном нивоу Покрајинске институције задужене за туризам, културу и заштиту наслеђа Регионалне развојне агенције Организације цивилног друштва Републички завод за статистику Завод за проучавање културног развитка
Оквирна процена буџета	60.000 – 80.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички фондови, Покрајински фондови Војводине, фондови ЕУ IPA III, билатерално донаторско финансирање
Други неопходни ресурси:	Компетентни људски ресурси
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. све постојеће базе података мапирани и верификовани.

	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023, мапирани су и утврђено сви релевантни извори података на макро, мезо и микро нивоу. • До јуна 2023. године успостављена комуникација и редован проток података између општина и институција вишег нивоа. • До септембра 2025. редовно, најмање на годишњем нивоу, ажурирана база података свих културних средстава и материјалног наслеђа у ПРН Бач-С.Карловци-Ириг. • До септембра 2025. године, комплетне базе података културних и друштвено-економских аспеката у ПРН Бач-С.Карловци-Ириг су креиране, редовно ажуриране и одржаване. • До септембра 2025. године, континуирана конверзија података у машински читљив формат омогућава отварање података на Порталу отворених података Републике Србије. • До децембра 2025. године, најмање 10 скупова података стандардизовано је у отвореном формату, дигитализовано и визуализовано (ако је применљиво, за геоспатиалне податке).
--	--

Мера 1.1.5: Оснивање и развој центра заједнице Бач

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2026.
Изазов:	Општина Бач нема адекватан простор за комуникацију, где би локални пољопривредни произвођачи, мала предузећа, млади креативци и жене предузетнице излагали и нудили своје занатске послове, пољопривредне производе и храну члановима заједнице и посетиоцима. То би био заједнички простор/објекат где би посетиоци и туристи могли да проведу неко време и науче нешто о динамици заједнице и свакодневном животу, промовишу културну разноликост, инклузију и европеизацију.
Ресурси:	Стари школски објекат <i>Цврчак</i> (у лошим условима) Пројектни документ (тренутно развијен)
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулни доживљај наслеђа Рурални суживот Духовно искуство наслеђа Природа као наслеђе
Циљна група:	Деца, локални пољопривредни произвођачи, мала предузећа, млади креативци, жене предузетнице, туристи, посетиоци
Улоге и одговорности	Општина Бач Центар за развој компетенција Музејска јединица „Векови Бача“ Туристичка организација Бача Покрајински завод за заштиту споменика културе

Сарадници:	Удружење „Колевка Бача“ Пољопривредна школа Бач
Оквирна процена буџета	Приближно 1,2 милиона ЕУР
Извор финансирања	Републички фондови, Покрајински фондови Војводине, фондови ЕУ IPA III, билатерално донаторско финансирање
Други неопходни ресурси:	Пројектна документа за грађевинске радове Имплементатор грађевинских радова Креативни људски ресурси Визуелни дизајнери
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До јануара 2023. завршен је архитектонски дизајн на основу идејног решења. • До јуна 2023. добијена грађевинска дозвола. • До децембра 2025. завршени грађевински радови. • До јуна 2026. завршен дизајн простора • До јуна 2026. припремљен Програм рада у заједници • До новембра 2026. године, осмишљено је и испоручено најмање 5 тренинга и радионица за актере заједнице који су директно или индиректно укључени у активности центра заједнице.

Програм 1.2: Иновирање бренда пилот регије наслеђа - креирање нових порука у духу одрживог културног туризма и европских вредности

Одрживи културни туризам заснован на савременим принципима циркуларности, усмерености на човека и европским вредностима захтева (ре)брендмирање пилот регије наслеђа, удаљавањем од застарелих пракси. Такав приступ, такође, захтева развој нових порука које би биле усмерене на економску корист, разматрање потреба заједнице и доступност тих порука на свим језицима који се користе у ПРН, као и најмање 4 европска језика (у складу са захтевом Ознаке европског наслеђа¹⁸)

Пројекат 1.2.1. Креирање висококвалитетног, визуелно атрактивног и циљаног садржаја са јасним порукама

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2024.
Изазов:	Тренутни приступ управљању дестинацијама и промоцији туристичких локација и манифестација могао би да буде застарео. Поред тога, неопходно је креирати адекватан визуелни идентитет и размену порука за ПРН Бач-Сремски Карловци-Ириг.
Ресурси:	Актуелни туристички производ и постојеће услуге на локацији ПРН Бач-Сремски Карловци-Ириг.

¹⁸ [European Heritage Label](#)

Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе
Циљна група:	Општине Бач, Сремски Карловци и Ириг Туристи
Улоге и одговорности	Туристичка организација Бача (ТО) и Општинска управа Туристичка организација Сремских Карловца (ТОСК) и Општинска управа Туристичка организација Ириг (ТО) и Општинска управа
Сарадници:	Републичке и покрајинске власти задужене за развој туризма Регионална развојна агенција Срем, Бач Центар за развој компетенција, Бизнис хаб Сремски Карловци и Центар за одрживи културни туризам општине Ириг и Фрушке горе
Оквирна процена буџета	250.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, фондови ЕУ IPA III, билатерални донатори
Други неопходни ресурси:	Графички дизајн Стручњаци за комуникацију
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До септембра 2023. године, креиран визуелни идентитет ПРН Бач-Сремски Карловци-Ириг (креирана графичка књига, логотип итд., израда сајта). До децембра 2023. године развијене су кључне поруке за промоцију пилот регије наслеђа. До новембра 2024. године имплементиран је нови визуелни дизајн у електронским медијима (општинске интернет стране, регионалне агенције, покрајински електронски медији).

Мера 1.2.2: Израда плана за иновативно управљање манифестацијама на територији пилот регије наслеђа и креирање онлајн календара свих догађаја у пилот регији наслеђа

Временски оквир:	Јануар 2023 – децембар 2024.
Изазов:	Организација манифестација и фестивала и популаризација туристичких манифестација могле би да буду значајно побољшане
Ресурси:	Актуелна дешавања и пописани локалитети Компетентни људски ресурси

Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Општине Бач, Сремски Карловци и Ириг Туристи
Улоге и одговорности	Туристичка организација Бач Туристичка организација Сремских Карловца Туристичка организација Ириг Три иновативна центра Удружење грађана Колевка Бачке, активна удружења из С.Карловца и Ирига
Сарадници:	Општинске управе Бач, С.Карловци и Ириг Локалне организације цивилног друштва Локална предузећа Основне и средње школе у 3 општине
Оквирна процена буџета	35 000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, општински буџет
Други неопходни ресурси:	Људски ресурси: ИТ стручњак-програмер, графички дизајнер
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До септембра 2023. године, потпуно ажурирана листа актуелних манифестација у свакој општини. До септембра 2023. године, развијен је План иновативног управљања догађајима у ПРН. До новембра 2024. године, развијен, постављен на сајтовима ТО и општина и редовно ажуриран интегрисани еКалендар ПРН Бач-С.Карловци-Ириг.

Мера 1.2.3: Израда Годишњег плана комуникације битних актера укључујући информативне, промотивне и консултативне активности са планом за мониторинг, евалуацију и извештавање

Временски оквир:	Јануар 2023 – децембар 2023, континуирано
Изазов:	Управљање процесом одрживог циркуларног културног туризма, производима, услугама, манифестацијама итд. Потребна је добра комуникација међу заинтересованим странама у ПРН.

Ресурси:	Успостављен процес сарадње и стварања између три општине у оквиру ПРН.
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Општине Бач, Сремски Карловци и Ириг Туристи
Улоге и одговорности	Туристичка организација Бач (ТО), Општинска управа и Центар за развој компетенција Бач Туристичка организација Сремски Карловци (ТОСК), Општинска управа и Бизнис хаб Туристичка организација Ириг (ТО), Општинска управа и Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке горе
Сарадници:	Локалне организације цивилног друштва Локална предузећа Основне и средње школе у 3 општине
Оквирна процена буџета	5 000 ЕУР
Извор финансирања	Општински буџет
Други неопходни ресурси:	Стручњак за комуникацију
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До октобра 2023. припремљен први План комуникације са јасно наведеним информативним, промотивним и консултативним активностима. План комуникације припремљен на годишњем нивоу служи као смерница трима општинама у развоју одрживог културног туризма. До октобра 2023. године и непрекидно, на годишњем нивоу, припремљен План мониторинга, евалуација и извештавања План комуникације, М&Е и извештавања који сваке године прихвате заинтересовани актери.

Програм 1.3: Коришћење информационих технологија и смарт решења за управљање одрживим културним туризмом и комуникацију о пилот регији наслеђа

Дигитална трансформација је један од кључних услова у процесу ЕУ интеграција Републике Србије. Овај захтев је заснован на [Дигиталној агенди ЕУ 2030](#) и стратешком оквиру за развој ИКТ и еУправе Републике Србије ([Програм за развој информационо-комуникационих технологија и еУправу 2020-2022.](#)) Други аспекти који ће бити размотрени као део овог програма укључују отварање и коришћење података у сврху одрживог културног туризма,

коришћење електронских медија и интернета за промоцију циркуларног туризма и унапређење интернет страна општинских и туристичких организација за размену информација, промоцију и консултације са заинтересованим странама..

Програм сагледава значај даљег развоја концепта паметног града и охрабрује младе ИТ компаније да се укључе у развој нових апликација у сврху развоја културе и туризма, док је кључна улога јавног сектора да обезбеде податке, неопходне за храњење ИТ система.

Пројекат 1.3.1: Унапређење начина представљања и промоције пилот регије наслеђа путем интернета и електронских медија

Временски оквир:	Јануар 2024. децембар 2028., непрекидно
Изазов:	Дигитализација и увођење иновативних технологија скромно је уведено на локалном нивоу. Пројекат би требало да доведе до повећања дигиталних компетенција и паметних решења која би унапредила и управљање дестинацијама и туристички производ ПРН Бач-С. Карловци-Ириг.
Ресурси:	Доступни материјални ресурси Постојећа инфраструктура Удружења ангажована на неговању и промовисању културног наслеђа различитих заједница.
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе
Циљна група:	Млади, породице са децом, посетиоци, странци, дигитални номади
- Улоге и одговорности	Културно-етнолошки клуб „Искон“ Бач
Сарадници:	Општинске управе и туристичке организације Бача, С. Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва Приватни сектор – ИТ
Оквирна процена буџета	700.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (нпр. Иновациони фондови Србије, ЕУ IPA III, билатерални донатори, општински буџет
Други неопходни ресурси:	Људски ресурси: ИТ стручњак-програмер, графички дизајнер

Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2025. редизајнирани сајтови туристичких организација за 3 локалне самоуправе, • До децембра 2025. садржај сајтова преведен на енглески и још најмање друга два европска језика. • До децембра 2026. године, развијен је Портал за заједничко представљање и промоцију пилот регије наслеђа Бач-С.Карловци-Ириг, на српском језику и најмање 5 других европских језика.
-------------------------------	--

Пројекат 1.3.2: Креирање и постављање дигиталних мапа пилот регије наслеђа (пешачке, трим и бицикличке стазе)

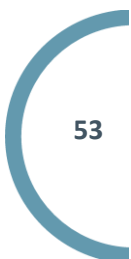
Временски оквир:	Јануар 2024. – децембар 2028.
Изазов:	Поспешивање и развој дигиталних решења, унапређивање дигитализације и информатичких компетенција
Ресурси:	<ul style="list-style-type: none"> - Културно-историјски споменици - Организације - Постојећа рачунарска инфраструктура - Стазе за пешачење - Бицикличке стазе - Одморишта - Сувенирнице - Инфо пултови - Инфо табле - Видиковци - Знаменита места и др.
Области иновација:	<p>Чулно искуство наслеђа</p> <p>Савремено тумачење наслеђа</p> <p>Природа као наслеђе</p> <p>Рурални суживот</p> <p>Духовно искуство наслеђа</p>
Циљна група:	Млади, породице са децом, странци, дигитални номади...
- Улоге и одговорности	Удружење „Бач у срцу Бачке“, сродна удружења у Иригу и Сремским Карловцима
Сарадници:	ТО општине Бач, пословни сектор (ИТ), друге организације, општина Ириг, општина Сремски Карловци и други
Оквирна процена буџета	500.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (нпр. Иновациони фондови Србије, ЕУ IPA III, билатерални донатори, Фонд за иновације

	Западног Балкана, Horizon Europe, учешће приватног сектора – ИТ компаније (нефинансијска подршка)
Други неопходни ресурси:	Људски ресурси: ИТ стручњак-програмер, графички дизајнер
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2024. подаци су прикупљени и доступни приватном сектору у отвореном формату. • До децембра 2025. успостављена партнерства са заинтересованим ИТ компанијама. • До децембра 2027. године, развијене су интерактивне дигиталне мапе ПРН на најмање три европска језика. • До 2028. године број страних посетилаца је повећан за најмање 15% у односу на почетну годину (2023)

Пројекат 1.3.3: Креирање мобилних апликација за посетиоце и друге кориснике у пилот регији наслеђа

Временски оквир:	Јануар 2024. – децембар 2028.
Изазов:	Дигитализација и увођење иновативних технологија тек се развија на локалном нивоу. Пројекат би требало да доведе до побољшања компетенција и подржи развој паметних решења која би унапредила и управљање дестинацијом и туристичким производима ПРН-а. Приступачност особама са умањеним способностима треба да се побољша. Мобилне апликације треба развијати у складу са европским вредностима и стандардима – да буду доступни на што више језика ЕУ.
Ресурси:	Материјални ресурси пилот регије наслеђа
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Млади, ИТ компаније, тестери, посетиоци, страни туристи, дигитални номади
Улоге и одговорности	Општинске администрације (за доступност отвореним подацима) и заинтересовани приватни сектор (ИТ)
Сарадници:	Туристичка организација Бач, С.Карловци и Ириг Локалне организације цивилног друштва
Оквирна процена буџета	Милион ЕУР

Извор финансирања	Фонд за иновације Р. Србије, ЕУ IPA III, билатерални донатори, Фонд за иновације Западног Балкана, Horizon Europe, учешће приватног сектора из области ИТ.
Други неопходни ресурси:	Ресурси за прикупљање података и припрему скупова података у машинском читљивом формату
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024. подаци су прикупљени и доступни приватном сектору у отвореном формату. До децембра 2025. успостављена партнерства са заинтересованим ИТ компанијама. До децембра 2027. године, развијена су најмање три различита паметна решења/апликације (минимум један по општини) на најмање 3 различита европска језика. До 2028. године број страних посетилаца је повећан за најмање 15 одсто у односу на основну годину (2023)

Програм 1.4: Развој инфраструктуре за подршку одрживом културном туризму

Акциони план захтева испуњење неких кључних премиса и предуслова за одрживи развој културног туризма. Неки од иницијалних пројеката и мера, у том смислу, укључују усклађивање документа на нивоу пилот регије наслеђа, вертикално усклађивање са документима вишег нивоа и хоризонтално усклађивање са релевантним секторским политикама и **Циљевима одрживог развоја** (посебно Принцип "Нико не сме бити изостављен").

Ту су и пројекти и мере које захтевају студије изводљивости и припрему планова за увођење иновативне туристичке инфраструктуре, као што су дифузни музеј и концепт дифузног смештаја¹⁹, рехабилитација и модернизација постојећих знаменитости камповања.

Туристичка потписивања и потписивања на језицима ЕУ, укључујући аспекте савременог тумачења наслеђа и чулног искуства, такође се сматрају активностима заснованим на иновацијама.

Мера 1.4.1 Хоризонтално интегрисање Акционог плана одрживог културног туризма у планове развоја општина и просторне планове општина из пилот регија наслеђа

Временски оквир:	Септембар 2022. – децембар 2023.
Изазов:	Акциони план одрживог културног туризма треба да буде усклађен са општинским документима о стратешком, политичком и урбанистичком планирању.
Ресурси:	Важећа стратешка, политичка и урбанистичка документа општина Бач, Сремски Карловци и Ириг
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа

¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Albergo_Diffuso

	Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Локална заједница Општинска управа
- Улоге и одговорности	Јединица за локални економски развој, општински доносиоци одлука
Сарадници:	Туристичка организација Бач, С.Карловци и Ириг Локални битни актери и заинтересоване стране
Оквирна процена буџета	/
Извор финансирања	Општински буџет
Други неопходни ресурси:	/
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2022. године, сви документи јавне политике, стратешки, урбанистички плански документи анализирани у партиципативном процесу и дате препоруке за интеграцију развоја туризма у свеукупни одрживи развој општина у ПРН. До децембра 2023. сви документи усклађени са кључним стратешким и политичким документима и урбаним плановима.

Мера 1.4.2 Припрема Плана за развој дифузних смештајних капацитета у руралном окружењу и едукација домаћина за пружање смештаја и услуга посетиоцима

Временски оквир:	Септембар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Општине у ПРН немају смештајне капацитете у руралним областима (посебно Бач). Ириг има концентрисану понуду смештаја у Врднику, али има потребу за објектима за преноћиште дифузног типа. Власници сеоских домаћинстава немају довољно капацитета, знања и вештина за развој производа и пружање услуга. Мера је релевантна за Бач и Ириг (општина Сремски Карловци је 100% урбана – званично, нема рурална подручја, али се и ту може приметити принцип дифузног смештаја).
.Ресурси:	Пружаоци приватног смештаја у руралним областима Домаћинства у руралном подручју вољна да постану пружаоци смештаја
Области иновација:	Рурални суживот Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа

	Природа као наслеђе Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Власници сеоских домаћинстава Дигитални номади Породице и појединци заинтересовани за рурални суживот
Улоге и одговорности	Јединице локалног економског развоја општина Бач, Ср. Карловци и Ириг Туристичке организације општина и иновативни центри Будући пружаоци смештаја у руралном подручју
Сарадници:	Релевантне институције а републичког и покрајинског нивоа Локални актери: удружења која се баве руралним развојем, локалним предузећима
Оквирна процена буџета	80.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (за рурални развој, ЕУ IPA III, билатерални донатори (GIZ, MASHAV, USAID).
Други неопходни ресурси:	Екстерни експерти у области руралног развоја, културног туризма, гастрономије
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године, развијен је План за развој дифузног смештаја у руралним областима. До децембра 2024. године, најмање 100 власника сеоских домаћинстава похађало је модуле обуке о концепту дифузног смештаја, развоју сеоског туризма, руралном суживоту, развоју сеоских производа, пружању услуга посетиоцима учесника у руралном суживоту.

Мера 1.4.3 Израда планова развоја еко-кампова за све три општине

Временски оквир:	Септембар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Све три заједнице у ПРН већ имају дефинисане локације за камповање, међутим, неопходна су улагања у унапређење.
Ресурси:	Локације за камповање у Бачу, Сремским Карловцима (Стражилово) и Иригу (Врдник)
Области иновација:	Природа као наслеђе Рурални суживот Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа
Циљна група:	Љубитељи природе Посетиоци који преферирају основни, нискобуџетни, приступачни смештај

Улоге и одговорности	Јединице локалног економског развоја општина Сремски Карловци, Ириг и Бач Туристичке организације општина у ПРН Менаџери локација за камповање
Сарадници:	Релевантне институције са републичког и покрајинског нивоа Локални актери: удружења, локални приватни сектор
Оквирна процена буџета	50.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (за рурални развој, ЕУ IPA III, билатерални донатори (GIZ, MASHAV, USAID)).
Други неопходни ресурси:	Екстерна експертиза у руралном развоју, туризму, нискобуџетном смештају
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године, развијен План развоја локација за камповање и увођење новог садржаја и побољшано пружање услуга; идентифициране потребе за рехабилитацијом и реновирањем. До децембра 2024. најмање 50 полазника обучено је за развој камповања, заштиту животне средине, пружање услуга доброг квалитета.

Пројекат 1.4.4 Унапређење туристичке сигнализације у складу са захтевима одрживог културног туризма

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Треба проценити квалитет актуелне сигнализације за туризам (сигнализацију). Квалитет тренутне сигнализације за туристе треба унапредити и ускладити са савременим захтевима у развоју културног туризма. Обележавање треба спровести у складу са принципима европеизације – доступним на најмање три европска језика, поштујући различитости и инклузивне.
Ресурси:	Туристичка сигнализација на територији пилот регије наслеђа
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Локална заједница Општинска управа
Улоге и одговорности	Јединица за локални економски развој, општински доносиоци одлука

Сарадници:	Туристичке организације Бач, С.Карловци и Ириг Локални битни актери
Оквирна процена буџета	100.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (за рурални развој, ЕУ IPA III, билатерални донатори (GIZ, MASHAV, USAID).
Други неопходни ресурси:	Релевантна експертиза
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2025. туристичка сигнализација доступна и усклађена са европским стандардима.

6.2 Програми, пројекти и мере и оквиру Посебног циља 2: Развој нових и унапређење постојећих ланаца вредности у области циркуларног културног туризма

Програм 2.1: Рехабилитација одабраних локалитета у пилот регији наслеђа у циљу развоја одрживог културног туризма

Овај програм је усмерен на рехабилитацију, ревитализацију, промишљање садржаја и идеја за поновно коришћење материјалних и нематеријалних ресурса, њихову физичку реконструкцију и давањем савременог значења наслеђу (путем новог садржаја, иновативног тумачења, приповедања, нових производа и услуга). Пројекти укључују рехабилитацију и ревитализацију историјског центра Ирига, Дворске баште и Хербаријума у Сремским Карловцима, анализу садржаја и значења две локације индустријског наслеђа (у Бачу и Иригу) и њихову поновну употребу у уметничке сврхе.

Тврђава Бач, која је већ рехабилитована и предложена за UNESCO листу наслеђа, наставиће да се унапређује у складу са Програмом развоја општине Бач за период 2022-2028. године и посебним просторним планом за ово наслеђе – међутим, предложени пројекти и мере у оквиру Програма 2.1 подразумевају додавање нових значења и обогаћивање садржаја у Тврђави, уз додатну вредност рестаурације канала Мостонге (која би вратила воду до локације Тврђаве). Рехабилитација старог турског Хамама даће овом историјском здању савремено значење и употребну вредност, тако што ће обновити његову првобитну употребу као спа-центар, како би се створило јединствено сензорно искуство.

Пројекат 2.1.1: Рехабилитација историјског центра Ирига и редизајн садржаја и производа у духу савременог тумачења наслеђа и циркуларног туризма

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2028.
------------------	-------------------------------

Изазов:	Ириг има богато културно-историјско наслеђе, које није адекватно представљен туристима. Физички изглед историјског центра Ирига требало би да буде рехабилитован и обогаћен новим садржајем, како би се боље задовољиле потребе одрживог културног туризма. Могу се појавити нерешени имовинскоправни односи у вези са одређеним зградама у центру Ирига
Ресурси:	Историјски центар Ирига: <ul style="list-style-type: none"> - Вински подруми - Михизова кућа (српски писац) - Српска читаоница - Остали материјални ресурси у историјском центру Ирига - Припремљена техничка документација за пројекат
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Власници винских подрума, ресторана и кафића Туристи, посетиоци, локално становништво
Улоге и одговорности:	Општина Ириг
Сарадници:	Српска читаоница, власници винских подрума, ресторана и кафића, Туристичка организација Ирига
Оквирна процена буџета:	Процењено на оквирно 2 милиона ЕУР
Извори финансирања:	Републички и покрајински фондови, фондови ЕУ IPAIII, донатори билитара (25% општинског буџета)
Неопходни други ресурси:	Дизајнери Архитекте Грађевински радови
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. мапиране су све зграде, куће и друга имовина у историјском центру Ирига. • До децембра 2025. године решена имовинскоправна питања за најмање 50% имовине. • До септембра 2026. године, фасаде и вински подруми у Винској улици рехабилитовали су и прилагођени потребама одрживог културног туризма. • До септембра 2027. године, салон дегустације завршен је и оперативан, са изложеним локалним производима. • Развијена мрежа заинтересованих страна и план менаџмента.

Пројекат 2.1.2: Рехабилитација Дворске баште у Сремским Карловцима и дигитализација хербаријума Карловачке гимназије

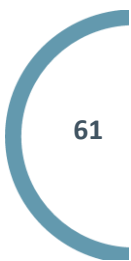
Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2026.
Изазов:	Општина Сремски Карловци има најстарију гимназију у Србији, која, поред осталих ретких примерака у својој библиотеци, има и драгоцене хербаријуме са импресивним бројем заступљених врста. Поред тога, и Дворска башта садржи бројне врсте флоре. Ова два драгуља Сремских Карловца треба поново анализирати, сагледати и промовисати у контексту одрживог културног туризма. Треба доћи до споразума са садашњим држаоцима ове колекција хербаријума (Гимназија), док је за ботанички део Дворске баште релевантна и Српска православна црква.
Ресурси:	Карловачка Гимназија, хербаријуми Дворски врт (доњи део)
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Духовно искуство наслеђа Рурални суживот
Циљна група:	Туристи, посетиоци, локално становништво – млади, школарци
Улоге и одговорности:	Општина Сремски Карловци Туристичка организација (ТОСК)
Сарадници:	Гимназија, удружења Еколошки центар <i>Радуловачки</i> Млади горани Ботанички истраживачки центар Апотекарске радње
Оквирна процена буџета:	400.000 ЕУР
Извори финансирања:	Републички и покрајински фондови, фондови ЕУ IPАIII, донатори билитара (25% општинског буџета)
Неопходни други ресурси:	Дизајнери Архитекте Грађевински радови
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. постигнут је договор свих заинтересованих страна. • До децембра 2023. • До јуна 2024. припремљен План за дигитализацију хербаријума и рехабилитацију и отварање Дворске баште.

	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2026, завршена је дигитализација хербаријума. • До децембра 2027. године, Дворски врт је рехабилитован и отворен.
--	--

Пројекат 2.1.3: Израда планова рехабилитације и враћања у употребу Дробилане у Врднику и Црпне станице Плавна

Временски оквир:	Јануар 2024. – децембар 2026.
Изазов:	<p>Ириг и Бач поседују две знаменитости индустријског наслеђа који могу да се рехабилитују и ревитализују како би их поново користили у сврху културног туризма. Пилот регија наслеђа нема сличан простор који би лако могао да постане неформална "културна станица" и место где се различите супкултуре међусобно сусрећу, нудећи могућности децентрализације културе.</p> <p>Објекат <i>Дробилана</i> се налази у Врднику. Налази се поред асфалтног пута који је лако доступан туристима и окружен је прелепом сеоском природом и може донети инспиративну комбинацију уметничке културе и туризма.</p> <p>Црпна станица <i>Плавна</i>, изграђена почетком XX века, некада је била значајана и јединствен пример те врсте, у техничко-технолошком смислу, на целом Балкану. Иако је изграђена према типичном пројекту, пре свега као утилитаристички објекат, Црпну станицу карактеришу значајни стилски елементи art nouveau, као и традиционална рурална архитектура и занатство. Суочене са изазовима које представљају велики индустријски комплекси у ревитализацији, ове куће мотора су често запостављене. Опремљена оригиналним точком, пумпна станица је још увек у функцији - издржава тест времена већ један цео век и доминира околним сеоским крајевима.</p>
Ресурси:	Индустријско постројење <i>Дробилана</i> у Врднику (Ириг) Индустријски локалитет Пумпна станица <i>Плавна</i> у Бачу
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе
Циљна група:	Уметници, представници креативне индустрије, посетиоци, локално становништво – млади људи, особе са инвалидитетом
Улоге и одговорности:	Удружење Еустахија Ириг Српска читаоница у Иригу Удружење Бачка колевка

Сарадници:	Општина Ириг, Туристичка организација Општина Бач, Туристичка организација Бач факултети уметности, уметничке галерије, музеји, уметници
Оквирна процена буџета:	300.000 ЕУР
Извори финансирања:Извори финансирања:	Републички и покрајински фондови, <i>Креативна Европа</i>
Неопходни други ресурси:	Пројектанти, архитекте, грађевински радови Људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024. године, израђен је План за рехабилитацију и поновну употребу постројење <i>Дробилана</i> До децембра 2024. године, израђен је План за рехабилитацију и поновну употребу индустријске локације Црпна станица <i>Плавна</i>. Планови укључују решавање имовинскоправних питања, дозволе за реконструкцију, минималне радове на адаптацији, план догађаја, маркетинг културне локације.

Пројекат 2.1.4: Рестаурација и рехабилитација Хамама у Бачу у сврху развоја СПА центра

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2026.
Изазов:	Турско купатило (Хамам) у Бачу је важно наслеђе. Тренутно се не користи ни у какве сврхе и нико није задужен за његово одржавање и конзервацију, што је довело до његовог постепеног пропадања.
Ресурси:	Турски Хамам – аутентично место, јединствено те врсте у Војводини, може се рехабилитати. Пројектни документи о тренутном стању Хамама.
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Локално становништво и обиласци
Улоге и одговорности:	Општина Бач – планови и постојећа пројектна документација Покрајински завод за заштиту споменика културе – одобрење пројектних докумената, надзор над радовима. Музејска јединица <i>Векови Бача (Бач кроз векове)</i>
Сарадници:	Туристичка организација Бач
Оквирна процена буџета:	Минимум милион ЕУР

Извори финансирања:	Турска агенција за координацију и сарадњу (ТИКА), други билатерални фондови.
Неопходни други ресурси:	Људски ресурси: пројектанти, архитекте Грађевински радови
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2025, прикупљена су средства за рехабилитацију Хамама. До децембра 2026. почели су грађевински радови објекта, укључујући и околину (земљиште око куће).

Пројекат 2.1.5: Рехабилитација историјског амбијента Тврђаве Бач и корита Мостонге

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025. (36 месеци)
Изазов:	Након стварања система канала у који је далеке 1965. године била укључена и река Мостонга, некадашњи град на води, Бач, је остао без историјског амбијента – својеврсног воденог огледала. Некада је то била јака и моћна река са богатим сливом, која је текла паралелно са Дунавом, стварајући мноштво рукаваца, потока, бара и мочвара, а данас је Мостонга река која практично више не постоји.
Ресурси:	Историјски басен Мостонге Студија опоравка воде Планирање документације за повраћај воде у корито
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе
Циљна група:	Локално становништво и обиласци
Улоге и одговорности:	Општина Бач – планирање и постојећа пројектна документа Покрајински завод за заштиту споменика културе и Републички завод за заштиту споменика културе – одобравање пројектних докумената, надзор над радовима.
Сарадници:	Јавно предузеће "ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ" Покрајински Институт за заштиту природе
Оквирна процена буџета:	Приближно 2.500.000 ЕУР
Извори финансирања:	ЕУ ИПА III фондови, Републички и Војвођански покрајински фондови
Неопходни други ресурси:	Инжењери /стручњаци за воду, архитекте, грађевински радови Људски ресурси

Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године припремљена пројектна и техничка документација за враћање речног тока. До децембра 2023. године обезбеђена грађевинска дозвола. До децембра 2025. године набављена потребна опрема и започети грађевински радови.
-------------------------------	--

Програм 2.2: Креирање иновативних туристичких садржаја и нове понуде кроз реинтерпретацију наслеђа

Овај програм промовише хуманистички приступ - усмереност на човека и иновативно коришћење културно-историјског наслеђа и нематеријалних ресурса, како од стране локалне заједнице, тако и посетилаца заинтересованих за археологију, митове, легенде и мање видљиве аспекте културе и историје. Пошто су ови нематеријални ресурси повезана са различитим локалитетима наслеђа по територији ПРН, било је логично да се узме у разматрање увођење дифузног приступа, где ће посетиоци креирати и постављати сопствене руте. Очување старих заната кроз развој јединствених туристичких пакета, укључујући производе, искуствене радионице и учење кроз рад, такође је део овог програма.

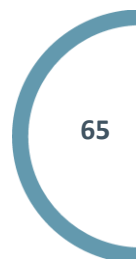
Пројекат 2.2.1: Нове интерпретације наслеђа и иновативно коришћење археолошких локалитета у духу одрживог културног туризма (Тврђава Бач, Врдничка кула и др.)

Временски оквир:	Септембар 2023. - децембар 2025.
Изазов:	Постоји неколико археолошких налазишта на територији ПРН која нису у употреби или су недовољно искоришћена.
Ресурси:	Археолошка налазишта Тврђава Бач, Врдничка кула, римске рушевине
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа
Циљна група:	Локално становништво, туристи
Улоге и одговорности:	Туристичке организације, Центар за развој компетенција Бач, Бизнис хаб С.Карловци, Ириг и Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке горе
Сарадници:	Приватни сектор – ИТ компаније
Оквирна процена буџета:	200.000 ЕУР
Извори финансирања:	ЕУ фондови (IPA III, прекогранични...)
Неопходни други ресурси:	ИТ услуге

Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. мапирани сви археолошки локалитети До децембра 2025. развијени иновативни садржаји и приповедање за свако археолошко налазиште
-------------------------------	---

Пројекат 2.2.2 Рекреирање и савремено тумачење женског наслеђа у Иригу, Сремским Карловцима и Бачу (Четири змајице и др.)

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Истицање улоге жена у историји и култури у општинама из пилот регије наслеђа Родна равноправност Креирање нове руте
Ресурси:	Прича о “4 змајице” као основа пројекта Постојеће руте Врдник – Ириг – Ново Хопово – Крушедол
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуствонаслеђа
Циљна група:	Туристи, винари, салаши, власници приватног смештаја
Улоге и одговорности:	Удружење Еустахија Ириг
Сарадници:	Општине Ириг, Бач и Сремски Карловци, туристичке организације, винарије, власници приватног смештаја, агенције за транспорт
Оквирна процена буџета:	500.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински буџети 3 општине, Покрајински фондови
Неопходни други ресурси:	Људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године завршени су радови на истраживању у општинама ПРН. До јуна 2024. године осмишљене и организоване су нове туре. До децембра 2025. године, апликација је развијена и подешавање QR кода завршено.

Пројекат 2.2.3: Културно-историјско и уметничко наслеђе пилот регије Бач-С. Карловци-Ириг као јединствена понуда кроз дифузни приступ

Временски оквир:	Јануар 2023. – јануар 2025.
Изазов:	Уједињење и развој културне и туристичке понуде засноване на наслеђу
Ресурси:	Музеји и музејске јединице / Музеј Војводине Културна добра и етно куће Радионице старих заната, пољопривредних фарми
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Локално становништво, посетиоци
Улоге и одговорности:	<i>Успостављање контакта и укључивање битних актера, на челу са представницима три општине</i>
Сарадници:	Представници сва три сектора (јавни, приватни, цивилни)
Оквирна процена буџета:	50.000 – 100.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински буџети 3 општине, Покрајински фондови
Неопходни други ресурси:	Стручност компетентних људских ресурса
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До јуна 2023. године завршено истраживање примера успешне праксе До децембра 2023. године завршен је процес повезивања /умрежавања. До јуна 2024. сви актери едуковани о дифузном приступу.

Пројекат 2.2.4: Израда археолошке мапе пилот регије наслеђа

Временски оквир:	Септембар 2023. - децембар 2025.
Изазов:	Наслеђе Бача, Сремских Карловаца и Ирига обухвата неколико археолошких локалитета који се могу представити путем дигиталних мапа.

Ресурси:	Археолошка налазишта – Тврђава Бач
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа
Циљна група:	Локално становништво, туристи
Улоге и одговорности:	Туристичке организације, Центар за развој компетенција Бач, Бизнис хаб С.Карловци, Ириг и <i>Центар за развој одрживог туризма општине Ириг и Фрушке горе</i>
Сарадници:	Приватни сектор – ИТ компаније
Оквирна процена буџета:	200.000 ЕУР
Извори финансирања:Извори финансирања:	ЕУ фондови (ИПА III, прекогранични...)
Неопходни други ресурси:	ИТ услуге
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. мапирани сви локалитети. • До децембра 2025 дигитализована најмање 3 археолошка локалитета

Пројекат 2.2.5: Неговање старих заната и креирање јединствене туристичке понуде производа, практичног искуства и едукације

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2024.
Изазов:	Чување старих рукотворина од заборавља уз унапређење, модернизоване и прилагођене понуди сувенира.
Ресурси:	Ресурси женског удружења <i>Колевка Бачке</i> Радионица ткања Грнчарска радионица
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Локално становништво, посетиоци

Улоге и одговорности:	Женско удружење Колевка Бача
Сарадници:	Удружење Етно кућа Едуканти, промотери, оглашивачи
Оквирна процена буџета:	Минимум 500.000 ЕУР
Извори финансирања:	ЕУ ИПА III фондови, општински и покрајински фондови
Неопходни други ресурси:	Материјални и људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До краја 2023. године, производи старих заната прилагођени новим вредностима употребе. • До средине 2024. године нове радионице промовисане су на локалним и покрајинским медијским кућама. • До краја децембра 2024. године организован је низ радионица старих заната.

Програм 2.3: Иновирање туристичких производа са фокусом на чулни доживљај пилот регије наслеђа

Фокусирањем на потенцијал чулног искуства постоји додатна вредност циркуларне економије, која се добија развојем нових производа и пакета услуга који су привлачни за 5 чула (сензације везане за винарије, као што су: дегустација вина, прављење вина, шетња кроз винограде, „гажење“ грожђа, гастрономија, велнес туризам итд.).

Програм је компатибилан са другим програмима и кључним покрајинским документима, Мастер планом Фрушке Горе и локалним планским документима.

Пројекат 2.3.1: Редизајн и иновирање у области винског туризма са фокусом на 5 чула

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2024.
Изазов:	Дегустације вина, које се често преклапају између винарија, могу бити боље и модерније организоване. Уместо да сарађују на промоцији винског туризма, чини се да винари играју нелојалну конкуренцију на ионако уском тржишту. Недостаје и свеобухватна стратегија развоја ове специфичне туристичке нише. Ову туристичку понуду треба поново осмислити и редизајнирати.
Ресурси:	Велики број малих и великих винарија, као и бројни локални произвођачи.
Област иновација:	Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе

	Рурални суживот Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Локалне винарије и произвођачи, туристи, туристичке агенције
Улоге и одговорности:	Минимум 200.000 ЕУР
Сарадници:	Туристичке организације у Бачу, Сремским Карловцима и Иригу
Оквирна процена буџета:	
Извори финансирања:	Општински и војвођански покрајински фондови, фондови ЕУ ИПА III
Неопходни други ресурси:	Стручност компетентних људских ресурса Знања
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До средине 2023, све винарије, локални произвођачи и вински подруми мапирани. До децембра 2024. године, нова понуда винског туризма осмишљена и реализована.

Пројекат 2.3.2: Благостање по мери човека - увођење иновација и развој концепта total wellness туризма оријентисаног ка појединцу

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Коришћење природних ресурса у функцији очувања здравља и лечења, примена здравих стилова живота и алтернативних третмана.
Ресурси:	Здрава животна средина, нетакнута природа Пчеле као лек и вредан ресурс Знање и искуство у примени иновативних модела, али и у традиционалним моделима у терапији и превенцији
Област иновација:	Чулни доживљај наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Савремено тумачење наслеђа
Циљна група:	Појединачни посетиоци, пензионери, људи којима је потребна рехабилитација користећи апи-терапију, пословни људи
Улоге и одговорности:	Удружење Пчелиња клиника, Бачко Ново Село

Сарадници:	Пољопривредна газдинства, Туристичка организација Бач, општина Бач, удружења, хотели, пружаоци смештаја
Оквирна процена буџета:	Приближно 30.000 ЕУР годишње
Извори финансирања:	Отворени позиви на општинском, националном и нивоу провинције, фондови ЕУ ИПА III
Неопходни други ресурси:	Извођачи радова на изградњи инфраструктуре, експерти
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. године развијен нови туристички производ. • До средине 2024. године завршени су мали санациони радови и набављена опрема (постављено 10 клупа, обележене пешачке стазе, 3 апи коморе и 3 инхалатора). • До средине 2024. године набављена је опрема за производњу пчеларских производа. • До децембра 2024. направљен План за маркетинг и комуникацију. • До децембра 2025. године, промоција је спроведена кроз 5 ТВ емисија. • До децембра 2025. године, 10 едукација о укупном велнес концепту организовано је и спроведено за локалне пружаоце услуга.

Пројекат 2.3.3 Развој гастрономског туризма

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Гастрономски туризам пружа заједницама средства за афирмацију њихове културе, вредности и идентитета, а интересовање туриста за локалне фестивале хране и догађаје (као радионице) је ефикасан инструмент регионалног развоја, али и изградње на разноликости и мултиетничности. У циљу креирања туристичке понуде региона засноване на гастрономији, традиционални рецепти откривени током претходних су спремни за употребу у локалним хотелима и ресторанима, као и у домовима, и доступни су свим заинтересованим странама.
Ресурси:	Етно удружење <i>Дидина кућа</i> , Бач
Област иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот

Циљна група:	Локално становништво, туристи, хотели/ресторани
Улоге и одговорности:	Етно удружење <i>Дидина кућа</i> , Бач
Сарадници:	<i>Удружење Трагом Шокаца</i> <i>Удружење Колевка Бачке</i> <i>Удружење Бач у срцу Бачке</i>
Оквирна процена буџета:	300.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински и покрајински фондови, фондови ЕУ ИПА III
Неопходни други ресурси:	Људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године, надлежни људски ресурси и традиционални рецепти мапирани. До децембра 2023. године, развијена мрежа партнерства завршена је са локалним пољопривредним газдинствима. До средине 2024. године осмишљени кулинарски програми за радионице и фестивале хране. Континуирано одржавање локалних фестивала хране (нпр. „Мириси из бакине кухиње“)

Пројекат 2.3.4 Развој и понуда манастирских производа

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Манастири на Фрушкој гори производе разноврсне прехранбене производе који се могу укључити у гастрономску понуду.
Ресурси:	Монашки производи – вино, мед, сир, биљни чај итд.
Област иновација:	Духовно искуство наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Савремено тумачење наслеђа
Циљна група:	Локално становништво, туристи, хотели/ресторани
Улоге и одговорности:	Старешине манастира и пословође продавница

Сарадници:	Туристичке организације и општинске управе Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Оквирна процена буџета:	300.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински буџет и покрајински фондови, фондови ЕУ IPA III
Неопходни други ресурси:	Људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. године, надлежни људски ресурси и традиционални рецепти мапирани. • До децембра 2023. године, развијена партнерства и мрежа завршена је са локалним пољопривредним газдинствима. • До средине 2024. године осмишљени кулинарски програми за радионице/фестивале хране • Континуирано одржавање локалних фестивала хране (ex. Мириси из бакине кухиње

Програм 2.4: Скривена страна Дунава и других водних ресурса - еко искуство флоре и фауне

Војводину пресеца сложена мрежа водених канала којима доминира Дунав.

Дунав има изузетну и јединствену флору и фауну и огромне потенцијале за водене спортове и рекреацију.

Бачко Подунавље је уврштен у УНЕСКО Резерват Биосфере, а Ковиљско-петроварадинско рит је 1989. године проглашен за [Подручје значајног за птице \(IBA\)](#), док је 2004. године уврштено на листу значајних заштићених подручја у сливу Дунава ([ICPDR2](#)). Ова мочвара је такође један од потенцијалних кандидата за [Рамсарску листу мочвара од међународног значаја](#).

Каналски систем Дунав-Тиса-Дунав представља једну од највећих мрежа каналске пловидбе у Европи, која поред пловних обухвата каналисане реке Бегеј и Тамиш. Они успостављају везу са Дунавом и Тисом, преко којих су даље повезани са пловним аутопутем Рајна-Мајна-Дунав, који повезује Северно и Црно море, пролазећи кроз 12 земаља.

Пројекат 2.4.1: Флора и фауна - дигитално и пешице

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2028.
Изазов:	Културно и природно наслеђе сматра се непроцењивим ресурсом, стварајући јединствену туристичку атракцију за сваку земљу. Међутим знати како се ово наслеђе користи за одрживи развој културног туризма, уз очување и промовисање вредности наслеђа за будуће генерације није једноставан задатак. Овај пројекат је фокусиран на вредности наслеђа и значај његовог одржавања и

	промовисања, уз истовремено интегрисање са окружењем за развој друштва.
Ресурси:	Природне и културне вредности Националног парка Фрушка гора и Дунава Геолошка места Ретка и заштићена флора и фауна
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Акцент је на деци (предшколском и школском узрасту), али и свим осталим старосним групама
Улоге и одговорности:	Удружење Покрет горана Удружење Радуловачки Удружење Еустахиа, Ириг
Сарадници:	Национални парк <i>Фрушка гора</i> Основна школа <i>Доситеј Обрадовић, Ириг</i> Средња стручна школа <i>Борислав Михајловић Михиз, Ириг</i> Основне школе, средње школе, предшколске установе
Оквирна процена буџета:	35.000 ЕУР
Извори финансирања:	IPARD, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Министарство заштите животне средине, фондови ЕУ ИПА III
Неопходни други ресурси:	Едукатори - тренери и предавачи
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. осмишљени образовни програми – радионице, учење кроз игру, квизови и мапирани предавачи/тренери. До децембра 2024. године, један број деце/људи школовао се о природном и културном наслеђу и његовом очувању. До децембра 2026. године развиле су се дигиталне апликације и за Национални парк Фрушка гора и за подручје Дунава. До децембра 2027. године, пешачке едукативне туре развиле су и реализоване за групе туриста са посебним интересовањима. До децембра 2028. године, континуирана промоција и понуда више различитих едукативних тура.

Пројекат 2.4.2: Еко-доживљај на води

Временски оквир:	Јануар 2023 – децембар 2028.
-------------------------	------------------------------

Изазов:	Културно и природно наслеђе сматра се непроцењивим ресурсима, стварајући јединствену туристичку атракцију за сваку земљу. Међутим, знати како се ово наслеђе користи за одрживи развој туризма, уз очување и промовисање вредности наслеђа за будуће генерације није једноставан задатак. Овај пројекат је фокусиран на вредности културног наслеђа и значај његовог одржавања и промовисања, уз истовремено интегрисање са окружењем за развој друштва.
Ресурси:	Природне и културне вредности Националног парка Фрушка гора и Дунава Језера, Бачко Подунавље и Ковиљско-петроварадински рит. Геолошка места, ретка и заштићена флора и фауна
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Акценат је на деци (предшколском и школском узрасту), али и свим осталим старосним групама
Улоге и одговорности:	Удружење Покрет горана Удружење Радуловачки Удружење Еустахија, Ириг
Сарадници:	Национални парк <i>Фрушка гора</i> Основна школа " <i>Доситеј Обрадовић</i> " Ириг Средња стручна школа " <i>Борислав Михајловић Михиз</i> " Ириг Основне школе, средње школе, предшколске установе
Оквирна процена буџета:	35.000 ЕУР
Извори финансирања:	IPARD, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Министарство заштите животне средине, фондови ЕУ IPAIII
Неопходни други ресурси:	Едукатори - тренери и предавачи
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године, едукативни програми - радионице, учење кроз игру, квизови - дизајнирани и предавачи/тренери мапирани. До децембра 2024. године, један број деце/људи школовао се о природном и културном наслеђу и његовом очувању. До децембра 2025. До децембра 2026. године развиле су се дигиталне апликације и за Национални парк Фрушка гора и за подручје Дунава. До децембра 2027. године, пецарошке едукативне туре развиле су и реализоване за групе туриста са посебним интересовањима.

	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2028. године, континуирана промоција и понуда више различитих едукативних тура.
--	---

Програм 2.5: Развој услова за рурални суживот у селима на Фрушкој гори и у околини Бача

Бач и Ириг имају сликовита села. Овај Програм односи се на општине Бач и Ириг, док Сремски Карловци немају значајна рурална подручја. Рурални суживот подразумева низ едукативних, радионичарских и манифестационих догађаја у руралном окружењу, али и учење старих заната у аутентичним условима, преношење традиције, усмених и писаних предања, кроз старе рецепте, природне лекове и друго, али и еко- и духовни доживљај у блиском контакту са природом.

Кроз рурални суживот се негује хуманистички приступ, заснован на поштовању становника села, али и чулних, духовних и других потреба посетилаца.

У овом програму се преплићу предлози пројеката и мера које подразумевају увођење савремених концепата (на пример: дифузни музеј, смарт апликације за сналажење у руралном окружењу, коришћење друштвених мрежа), али и поштовање традиције, подстицање чулних искустава, кроз мирисе села и природе, и људске потребе за боравком у природи и ко-креацијом у оквиру концепта руралног суживота.

2.5.1 Успостављање дифузног музеја на руралном подручју

Временски оквир:	Почев од јануара 2023, па надаље
Изазов:	<p>Дифузни музеј на руралном подручју биће усредсређен на културу, екологију, уметност, рурално наслеђе и образовање из области одрживости. Разне манифестације могу бити организоване: фестивали образовања и одрживости, концерти и представе на отвореном, радионице за аматере са уметницима итд. Из етнолошке перспективе, музеј истражује како материјално, тако и нематеријално наслеђе, па може да да значајан допринос одрживом културном туризму.</p> <p>Рурални суживот доприноси преносу знања о узгајању култура и припреми хране, као и свеукупном животу на сеоским имањима. Кроз рурални суживот ствара се значајна архива докумената и фотографија, и чувају се усмена предања, о природној, здравој исхрани, здрављу и слављењу живота и традиције у руралном окружењу. У центру пажње биће и промоција и коришћење локалних производа и услуга, умрежавање свих ресурса и развој услова за рурални суживот у све три општине.</p>
Ресурси:	<p>Културна баштина и природни ресурси који постоје на територији ПРН ће представљати основ за успостављање дифузног музеја.</p> <p>Материјални и људски ресурси</p>

Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Рурални суживот Природа као наслеђе Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	У зависности од садржаја у дифузног музеју (све долази у обзир)
Улоге и одговорности:	Народна библиотека Вук Караџић, Бач Музејска јединица Векови Бача
Сарадници:	Локална самоуправа, установе културе, удружења занатлија, невладине организације, образовне установе, колекционари, појединци
Оквирна процена буџета:	20.000 – 30.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински и покрајински фондови, фондови ЕУ IPAIII
Неопходни други ресурси:	
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2023. године, мапирани ресурси и простори, односно локалитети. • До јуна 2024. године, План главних пројектних активности осмишљен. • До децембра 2024. сва могућа решења елеборирана и осмишљена. • До јуна 2025. године, дифузни музеј је успостављен и представљен јавности. • Од јуна 2025 па надаље, непрекидна промоција дифузног музеја.

2.5.2 Креирање виртуелне туре кроз живот на селу

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2026.
Изазов:	Доступност записа о традицији, културној баштини и животу на селу. Превођење у савремене облике дигиталне комуникације Сарадња различитих актера - поверење и отвореност за заједничко стварање и размену
Ресурси:	Етничка различитост и мултикултуралност Традиционално кување/рецепти Стари занати Органско лековито биље Дунав, Национални парк Фрушка Гора

Област иновација:	Рурални суживот
Циљна група:	Пољопривредна газдинства, туристи, млади људи, породице са децом, предузетници, дигитални номади, компаније (team building активности, друштвено-одговорно предузетништво-ДОП), бициклисти, планинарење/пешачење, странци, 60 + година
Улоге и одговорности:	Удружење Еустахија, Ириг
Сарадници:	Међународни партнери из Холандије, Литваније и Хрватске (пројекат "SAVE")
Оквирна процена буџета:	200.000 ЕУР
Извори финансирања:Извори финансирања:	IPARD фондови, Министарство пољопривреде, Креативна Европа, Општина Ириг
Неопходни други ресурси:	Људски ресурси
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До јуна 2023. године мапирање објеката је завршено. • До децембра 2024. године дефинисан је садржај који иде у тематске туре и изложбе (осмишљавање концепта/сценарија). • До јуна 2025. године садржај на интернету је осмишљен и постављен. • До децембра 2025. године завршен је развој дигиталне апликације и садржаја за дигиталне номаде. • До јуна 2026. године, фотографије (портрети, ситуације, пејзажи...), аудио и видео снимци прича обичних људи, односно становника су сакупљени. • До децембра 2026. године успостављена и спроведена интернационална сарадња (путовања, гости).

2.5.3 Омладинска размена кроз рурални суживот

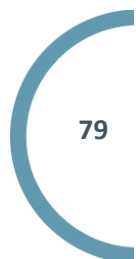
Временски оквир:	Јануар 2023. – септембар 2025.
Изазов:	Само место и рурално окружење представљају јединственост понуде, јер се одређене ствари могу научити и видети само овде, што истовремено ову врсту понуде чини атрактивном и корисном, не само за локално становништво, већ и за оне који би дошли да уче (студенте, ђаке).

	Размена студената, као и размена наставног особља, доносе размену искустава и суживот младих који желе да се баве пољопривредом.
Ресурси:	Студентске задруге (специјализоване за узгој печурака) Пољопривредна школа у Бачу Средња стручне школа <i>Борислав Михајловић Михиз</i> у Иригу
Област иновација:	Рурални суживот
Циљна група:	Ученици и наставници школа, ученици релевантних факултета, пољопривредна газдинства
Улоге и одговорности:	Пољопривредна школа у Бачу
Сарадници:	Средња стручна школа <i>Борислав Михајловић Михиз</i> у Иригу Општина Бач Општина Ириг
Оквирна процена буџета:	/
Извори финансирања:	Министарство пољопривреде, Министарство просвете, Покрајински секретаријат за пољопривреду, Министарство руралне неге и руралног развоја, IPARD фондови
Неопходни други ресурси:	Знања Школско особље које дугорочно може да води такав пројекат
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До септембра 2023. године, садржај програма праксе је детаљно дефинисан. До децембра 2022. успостављена је сарадња са различитим заинтересованим странама. До децембра 2023. године покренута је размена студената и наставног особља (кроз радионице, предавања, едукативне сесије...). До септембра 2025, размена ученика и наставног особља се континуирано организује, прати и оцењује, док се и оснивала огледна настава у школама.

2.5.4 Преношење знања и практично учење старих сеоских заната и вештине

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазов:	Традиционални занати и вештине се појављују као нова атракција за културни туризам. Бројни су примери доброг искуства сарадње између људи традиционалних заната и музеја, туристичких организација или агенција, које их редовно

	<p>уговарају да покажу своје вештине, како би неговали наслеђе као покретачку снагу одговорног туристичког развоја, чиме се успоставља здрава основа за очување заната. Овај пројекат посебно има за циљ: 1) образовање и обуку нових занатлија, односно очување традиционалних вредности кроз промоцију старих заната и вештина, и 2) умрежавање свих заинтересованих.</p>
Ресурси:	<p>Постојећа производња:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Метле • Куглоф • Занатско пиво • Купиново вино • Златовез • Прављење медањака и других традиционалних колача и јела
Област иновација:	<p>Рурални суживот Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе</p>
Циљна група:	<p>Занатлије и удружења за заштиту и промоцију старих заната Туристи , посетиоци</p>
Улоге и одговорности:	<p>Удружење <i>Бели вукови</i> Удружења подунавских Шваба Удружење <i>Дидина кућа</i></p>
Сарадници:	<p>Етно куће Радионице које се баве очувањем старих заната Стари подруми и старе ковачнице Употреба оригиналног алата, грнчарије</p>
Оквирна процена буџета:	/
Извори финансирања:	<p>Општински и покрајински налази, фондови ЕУ IPAIII, други билатерални донатори</p>
Неопходни други ресурси:	<p>Фондови ЕУ</p>
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До септембра 2023. године развијен програм радионица. • До краја 2025, најмање 50 учесника учествовало у програмима преношења старих заната.

2.5.5. Рециклирање отпада и коришћење природних материјала за развој еколошких производа на селу (нпр. сувенири)

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазов:	Рециклирање отпада и коришћење природних материјала за развој еколошких производа на селу, који се могу даље пласирати на тржиште, представља одличан пример успостављања циркуларне економије. Не постоји још увек довољно развијена свест о циркуларној економији, па је паралелно са успостављањем ових активности, неопходна и едукација.
Ресурси:	Постојећа производња хране, производа од органских материјала, Природни ресурси
Област иновација:	Рурални суживот Природа као наслеђе Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Занатлије и удружења за заштиту и промоцију старих заната Туристи, посетиоци Жене предузетнице
Улоге и одговорности:	Приватни сектор Удружења
Сарадници:	Општинске управе и ТО Бача, Ср.Карловаца и Ирига Жене предузетнице Занатлије Сеоска домаћинства
Оквирна процена буџета:	/
Извори финансирања:	Општински буџет и покрајински налази, фондови ЕУ IPA III, други билатерални донатори
Неопходни други ресурси:	Фондови ЕУ
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До 2023. године развијен програм рециклаже кроз рурални суживот. До краја 2025., најмање 3 рециклирана производа су на тржишту.

2.5.6 Израда плана развоја друштвено одговорног суживота на селу

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2023.
Изазов:	Рурални суживот је релативно нови концепт који је потребно промовисати како у јавном сектору, тако и код пољопривредних газдинстава – сеоских домаћинстава.
Ресурси:	Постојећа знања Природни ресурси
Област иновација:	Рурални суживот Природа као наслеђе Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Сеоска домаћинства – пружаоци смештаја, пољопривредни произвођачи, сакупљачи биља, итд. Занатлије и удружења за заштиту и промоцију старих заната Туристи, посетиоци Жене предузетнице
Улоге и одговорности:	Општине пилот регије наслеђа Приватни сектор Удружења
Сарадници:	Жене предузетнице Занатлије Сеоска домаћинства
Оквирна процена буџета:	/
Извори финансирања:	Општински буџет и покрајински налази, фондови ЕУ IPAIII, други билатерални донатори
Неопходни други ресурси:	Фондови ЕУ
Индикатори успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До 2023. године развијен Програм руралног суживота са јасним смерницама за одрживи суживот на селу и одговорно социјално предузетништво.

Пројекат 2. 6: Иновативни предлози пословних решења за Хакатхон

Једна од активности у оквиру BeCULTOUR пројекта било је такмичење у форми хакатона ради учествовања у Програму акцелерације (Hackathon and Acceleration Programme), који је на почетку 2022. године, покренуо и организовао један од партнера на пројекту, *Висока школа за менаџмент (Haute Ecole ICHEC – ECAM – ISFSC)* из Брисела.

Отворен је међународни позив за иноваторе који желе да учествују у креирању решења за културни туризам у 6 европских пилот регија наслеђа, укључујући и Војводину - Бач, Сремске Карловце и Ириг.

Стална конференција градова и општина (СКГО) - Савез градова и општина Србије, као један од партнера на BeCULTOUR пројекту, објавила је позив на веб сајту и друштвеним мрежама СКГО и упутила директан позив локалним актерима да се укључе у акционо планирање одрживог културног туризма, као и да пријаве своја иновативна решења на хакатон-такмичењу. Целокупан процес представљен је учесницима на првој и другој локалној радионици, а учесници су позивани да до 19. маја 2022. доставе предлоге својих идеја и решења за хакатон.

Поднето је укупно 8 апликација, а на основу јасно дефинисаних, транспарентних критеријума, сачињена је ранг листа: 1) FRUŠKING 8x4x4, 2) BAČ BY TOUCH, 3) Cultural Overload - Irig road, 4) Tourism XR Bike Tour, 5) Irig Eco Edition of Tradition, 6) Film Location Hunting, 7) Heritage Summer Festival и 8) BISK- Multicultural Fairy Tale. На основу пропозиција јавног позива и критеријума за избор, Комисија је донела **Одлуку о избору иновативних решења за циркуларни културни туризам**. На основу Одлуке, за учешће у Хакатону су изабрани 1) FRUŠKING 8x4x4, 2) BAČ BY TOUCH, 3) Cultural Overload - Irig road, а свих 8 иновативних решења је предложено за Акциони план.

Од поднетих осам пријава за Хакатон, пет предлагача је дало сагласност да њихова иновативна пословна решења буду уврштена у Акциони план, као део Програма 2.6.

2.6.1: Иновативно пословно решење: Frushking 8x4x4 (Бач, Сремски Карловци и Ириг)

Напомена: Предлог пројекта је рађен за општину Ириг, али је због свог модела применљив свуда, па и у општинама Сремски Карловци и Бач. Реално је да у првој фази буде тестиран у Иригу, јер су за друге општине неопходна детаљна истраживања (која је могуће обавити током 2023.г. тако да би друга фаза могла почети 2024.године)

Временски оквир	2022 – 2025.
Изазов	Туристима недостаје аутентични доживљај Фрушке горе. Ово није само још једна планина и још једно добро вино. Ово је посебно место које има посебну причу. Туриста има право да је чује и доживи. Са друге стране, културни идентитет којим се поносимо неће се сачувати сам по себи, већ у овај процес заштите, промоције и финансирања заједничког наслеђа морамо да се укључимо као одговорни и свесни грађани.
Постојећи ресурси	Фрушкинг је унапређена верзија пројекта „Винске приче, нови ниво“ (август 2022; под покровитељство Фондације Нови Сад, европска престоница културе). То значи да су пројекту претходиле године истраживачког рада на терену (у планини) и у библиотеци. Зна се куда се иде и шта се прича. Људски ресурси, смештајни капацитети, инфраструктура, постоје на основном нивоу.

Област иновације	Савремено тумачење наслеђа Чулно наслеђе Природа као наслеђе
Активности	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учешће на Хакатону <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Развијање идеје до коначног производа крајем 2022. 2. Фандрејзинг. Укључивање туристичких актера, представника локалне самоуправе, пословних људи, власника продавница, ресторана, смештаја, људи из НГО сектора, удружења грађана и заинтересованих појединаца. 3. Писање и дизајнирање текста за QR кодове. <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Израда визуелног идентитета пројекта. 3.2. Израда, тражење дозвола и постављање QR кодова. 3.3. Дизајн и припрема за штампу мале мапе и кутијице 8x4x4 . 4. Организовање обуке за локалне водиче. <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Организовање обуке за локалне винаре. Пријем гостију, дегустација, давање информација итд. 4.2. Организовање обуке за власнике приватног смештаја. Оглашавање смештаја преко интернета. 5. Уређење земљишта намењеног општој рекреацији и набавка пратеће опреме (пешачке стазе, запуштена трим стаза у Хопову, бициклическе стазе, планинарске стазе, спортско-рекреативне стазе, панорамски путеви и др.); постављање туристичке сигнализације, реконструкција, изградња и опремање туристичке инфраструктуре и објеката од посебног значаја за функционисање и развој туризма (културно-историјски споменици, археолошки локалитети, галерија у Српској читаоници, вински подрум у Михизовој кући, туристички кампови, видиковци, објекти уз природне атракције, продајно-изложбени штандови итд.), као и изградња и реконструкција објеката са другим туристичким наменама и садржајима. 6. ПР активности, промоција пројекта. <ol style="list-style-type: none"> 6.1. Маркетинг. 7. Организовање прве туре.
Циљна група	Туристи, групе и појединци, породице са децом, бициклисти, планинари, љубитељи природе, истраживачи, авантуристи...
Носилац пројекта	Удружење <i>Еустахија</i> , Српска читаоница у Иригу пројектни тим Фрушкинга: Авакум Квас, Вера Новковић, Владимир Ивановић и Јелена Панић Кнежевић

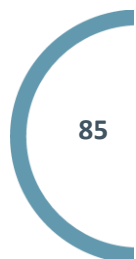

Партнери на пројекту	Општина Ириг (у другој фази општине Сремски Карловци и Бач), туристичке организације општина из пилот регије, локалне винарије, самостални предузетници, власници приватног смештаја, власници ресторана, удружења грађана, планинарска друштва, гљивари, Средња стручна школа у Иригу (будући винари), Департман за географију, туризам и угоститељство ПМФ Нови Сад
Оквирна вредност пројекта	100.000 ЕУР/11,7 милиона динара
Извор финансирања	Општина Ириг као суфинансијер (у другој фази општине Сремски Карловци и Бач, покрајина, ЕУ фондови, други донатор (нпр.Швајцарска фондација за солидарност у туризму).
Други неопходни ресурси	Људски ресурси, know how
Очекивани резултати/ Индикатори	<ul style="list-style-type: none"> - Повећање броја туриста и броја ноћења на територији општине Ириг (у другој фази на подручју целе пилот регије) - Отварање нових радних места у туризму и угоститељству - Покретање нових послова којих тренутно нема а недостају или ће за њима ускоро постојати потреба, као што су сувенирнице, стари занати, продавнице за бициклисте и сервиси, туристичке агенције, водичке службе... - Изградња нових објеката за туристичку намену и адаптирање постојећих - Уређење инфраструктуре, обележавање пешачких и бициклистичких стаза, отварање кампова - Позиционирање локалитета на европској туристичкој мапи - Повећање стандарда локалног становништва и њихово усмеравање према туризму као претежној делатности.
Ризици и претпоставке	Ризик може бити оклевање да се изађе из зоне каквог-таквог комфора и упусти у бављење још увек неразвијеним туризмом. Биће нам потребни пионири. Ризик може бити наш немар према природи и за европске појмове некултурне навике које могу успорити или обесхрабрити долазак страних туриста. Зато је едукација (водича, винара, пружалаца смештаја) важна активност пројекта. Младе људе такође морамо научити бонтону и лепом понашању. Гостољубивост је некада била главна одлика српског народа. Треба је пронаћи и вратити у употребу.

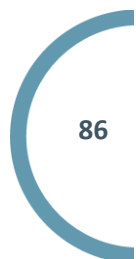
2.6.2: Иновативно пословно решење: Ваџ by touch (Бач, Сремски Карловци и Ириг)

Временски оквир:	Септембар 2023. – крај 2024.
Изазов:	Иновације у културном туризму, дигитализација сеоског и приградског туризма, промоција еколошког туризма, сеоска домаћинства, околна флора и фауна, укључивање млађих генерација у културни туризам...
Постојећи ресурси:	Тврђава Бач, локални предузетници, занатлија, домаћинства, Бач висока пољопривредна школа, општина Бач, туристичка организација Бача
Област иновација:	Савремено значење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Активности	<ol style="list-style-type: none"> 1. Планирање израде и извођење пројекта 2. Израда вебсајта, апликације и интерактивне мапе 3. Едукација 4. Тест пројекта
Циљна група:	"Паметни" туристи, локална заједница, ученици и наставници основних и средњих школа
Носилац пројекта:	Менаџери пројекта и имплементатори: Милан Кончар - вођа пројекта, Данило Куљанин - ИТ стручњак, Зорица Суботић - образовање, Стела Будивук - промоција
Партнери на пројекту:	Општина Бач, Покрајински завод за заштиту споменика културе, пословни сектор итд.
Процена сировог буџета:	Око. 72,400 ЕУР
Извор финансирања	ЕУ Фондови
Други неопходни ресурси:	Материјални и људски ресурси, know-how
Очекивани резултати/ Индикатори	<ul style="list-style-type: none"> • Иновације у културном туризму • Дигитализација сеоског и приградског туризма • Промоција еколошког туризма, сеоских домаћинстава, околног биљног и животињског света

2.6.3: Иновативно пословно решење: Cultural Overload - Irig Road, Дигитална мапа са атракцијама и опцијом резервација (Општина Ириг али је применљива на све општине)

Временски оквир:	2022 – 2023.
Изазов:	Боља презентација туристичке понуде, онлајн водич доступан 24 часа дневно
Постојећи ресурси:	Атракције, локални специјалитети, стазе, ресторани...
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи, заинтересоване стране, носиоци туристичких понуда, студенти, понуђачи...
Одговоран:	Event Planner company, Београд Ана Алексић, Event Planner – менаџер пројекта Обрен Дрљевић, професор, Школа хотелског менаџмента - обука особља, сарадња са институцијама Милица Рудић – техничка подршка за апликацију Лули Милош - координатор Милица Божанић, Филмски савез Србије - стварање филмског сегмента у понуди
Партнери на пројекту:	- Колеџ за хотелијерство - Туристички факултет - Средња школа Ириг - Туристичка организација - Филмско удружење Србије
Оквирна вредност пројекта:	25.000 ЕУР
Извор финансирања:	Републички и ЕУ фондови
Други неопходни ресурси:	Људски ресурси, технологије
Очекивани резултати/ Индикатори:	- Повећање броја задовољних туриста - Повећање резервација кроз систем - Инпути за даљи развој дестинације - могуће је посматрати време проведено на атракцијама и на тај начин прерасподелити ресурсе

2.6.4: Tourism XR Bike Tour (Бач, Сремски Карловци и Ириг)

Временски оквир:	Непознат
Изазов:	Не постоје бицикличке туре за туристе на бициклима; слабо повезане бицикличке стазе и непостојање приступа за бициклисте
Постојећи ресурси:	Познавање терена, познавање и повезивање људских ресурса
Област иновације:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Духовно искуство наслеђа
Активности	<ul style="list-style-type: none"> - Израда плана - Партнери, сарадња - Бицикличке стазе, руте, активности - Израда апликација - Израда, мапирање
Циљна група:	Туристи , бициклисти-туристи
Носилац пројекта:	Сона Копчалић
Партнери на пројекту:	<ol style="list-style-type: none"> 1. факултет, бициклички савез 2. могућност укључивања заинтересованих
Оквирна вредност пројекта:	Непознато
Извор финансирања	Други донатори, домаћи фондови, ЕУ фондови
Други неопходни ресурси:	Непознато
Очекивани резултати/ Индикатори	<ul style="list-style-type: none"> • Увећање броја туриста • Мерење видљивости кроз апликацију

2.6.5: Иновативно пословно решење: БИСК - Мултикултурална бајка (Бач, Сремски Карловци и Ириг)

Временски оквир:	од 2023 па надаље
-------------------------	-------------------

Изазов:	
Постојећи ресурси:	Знање и искуство
Област иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Рурални суживот
Циљна група:	Локално становништво, гости, туристи
Носилац пројекта:	Удружење „Бач у срцу Бачке“
Извор финансирања	Домаћи фондови, буџет, други донатори, страни фондови (сегменти пројекта)
Други неопходни ресурси:	
Очекивани резултати/ Индикатори	<ul style="list-style-type: none"> • По један БИСК фестивал у свакој општини који ће имати главне и пратеће активности • БИСК туристичка корпа као својеврсни сувенир (садржај треба разрадити)

6.3 Програми, пројекти и мере у оквиру Посебног циља 3: Интеграција пилот регије наслеђа Бач-Сремски Карловци-Ириг у европски туристички простор

Програм 3.1: Мултикултуралност/Културна разноликост као кључни туристички ресурс пилот регије наслеђа

Стратешки циљ 3 обухвата неколико аспеката диверзитета, што је посебна карактеристика пилот регије наслеђа. Разноликост значи различите перспективе и нуди савремена тумачења наслеђа и могућности за иновације.

Културна разноликост је кључно нематеријално добро пилот регије наслеђа - Војводине, које са богатим културним наслеђем свакодневно дели своју уметност, креативност, занате и традицију у разноликом заједничком простору Бача, Сремских Карловаца и Ирига. Разноликост заједница и бројни талентовани појединци нуде низ могућности за иновације и укључивање пилот регије наслеђа Војводина у европски културни простор. Дугорочно гледано, истицање културне разноликости као посебног ресурса у оквиру одрживог развоја туризма, отвара врата за боље разумевање и шире прихватање европских вредности.

Пројекат 3.1.1: Туристичка ревалоризација наслеђа различитих култура на територији пилот регије наслеђа у циљу боље видљивости и доступности садржаја културне разноликости (мултикултуралности)

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазови:	Истраживање могућности за нова тумачења наслеђа и могућности коришћења културне разноликости за потребе одрживог културног туризма
Постојећи ресурси:	Културна разноликост као нематеријални ресурс Заједнице Срба, Словака, Мађара, Хрвата, Шокаца, Немаца, Рома итд.
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, групе староседелаца и друге осетљиве групе (нпр. Роми)
Носиоци пројекта:	Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва Предузетници и занатлије из Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Оквирна процена буџета:	10.000 ЕУР
Извори финансирања:	Републички и покрајински фондови, IPA III ЕУ, билатерални донатори
Други неопходни ресурси	Вертикално и хоризонтално усклађивање стратегија и политика.
Показатељи успешности	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024. припремљен План за ревалоризацију пилот регије наслеђа До децембра 2024. припремљен План видљивости и приступачности. До децембра 2026. добијена најмање једна ознака европске баштине

Пројекат 3.1.2 Креирање туристичка понуде засноване на мултикултуралности/културној разноликости у пилот регији наслеђа (српско, немачко, ромско, словачко, мађарско...)

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
-------------------------	-----------------------------

Изазови:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења културне разноликости као одрживог туристичког добра и интеграције у европски културни простор.
Постојећи ресурси:	Културна и етничка разноликост као нематеријални ресурс Представници заједница: Срба, Словака, Мађара, Хрвата (укључујући заједницу Шокаца), Немаца, Рома итд. Културна удружења, уметничке групе, савети за националне мањине
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, староседелачке групе и особе са инвалидитетом Стари занати
Улоге и одговорности:	Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва Предузетници и занатлије Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Оквирна процена буџета:	500.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, ЕУ IPA III, билатерални донатори, Horizon Europe, Ерасмус
Неопходни други ресурси:	Услуге дизајнирања Лаки грађевински радови Услуге превођења
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До новембра 2024. завршено мапирање и одабир приоритетних ресурса/добра за редизајн, иновације и европеизацију. До децембра 2026. године, припремљена Студија изводљивости за редизајн и иновативно коришћење културне разноликости као ресурса одрживог развоја туризма. До децембра 2027. покренута су најмање два пројекта везана за културну разноликост.

Мера 3.1.3 Развој програма манифестација и фестивала мултикултуралности/културне разноликости у пилот регији наслеђа са међународним учешћем

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења културне разноликости као одрживог туристичког ресурса и интеграције у европски културни простор.
Постојећи ресурси:	Културна и етничка разноликост као нематеријални ресурс Представници Срба, Словака, Мађара, Хрвата, Шокаца, Немаца, Рома итд. Културна удружења, уметничке групе, савети за националне мањине
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, староседелачке групе и особе са инвалидитетом Стари занати
Улоге и одговорности:	Туристичке организације Бач, Сремски Карловци, Ириг
Партнери:	Општинске управе Ирига, С.Карловаца и Бача Локалне организације цивилног друштва Предузетници и занатлије Ирига, Сремских Карловца и Бача
Оквирна процена буџета:	5.000 ЕУР
Извори финансирања:	Општински буџети
Други неопходни ресурси:	Услуге превођења
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До новембра 2023. дефинисан План и програм за међународне манифестације До децембра 2026, уведен дигитални еКалендар догађаја културне разноликости

Пројекат 3.1.4. Коришћење етно-простора *Дидина кућа* и *Колевка Бачке* у Бачу за неговање старих заната

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења културне разноликости као одрживог туристичког

	добра и интеграције у европски културни простор. Очување трансгенерацијских традиција, уметности и заната.
Постојећи ресурси:	Културна разноликост као нематеријални ресурс Представници Срба, Словака, Мађара, Хрвата (укључујући заједницу Шокаца), Немаца, Рома итд. Културна удружења, уметничке групе, савети за националне мањине
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Рурални суживот Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, старије становништво, особе са инвалидитетом и друге осетљиве групе, старе занатлије
Улоге и одговорности:	Удружење Дидина кућа
Партнери:	Општина Бач, С. Карловци и Ириг Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Оквирна процена буџета:	200.000 ЕУР
Извор финансирања	ЕУ IPA III, билатерални донатори, пројекти ЕУ CBC. Horizon Europe Horizon Europe
Неопходни други ресурси:	Материјали за традиционалне рукотворине (конци, одећа, игле, алат) Природни материјали за еколошке производе Материјали за рециклажу
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • Најмање 5 радионица о везењу злата годишње • Најмање 2 радионице код ковача годишње • Одржана годишња манифестација "Женска традиционална фризура и традиционална израда јастучница. • Сокаче традиционалне радионице израде одеће (најмање 3 годишње)

Пројекат 3.1.5 Промовисање немачког културно-историјског наслеђа у Сремским Карловцима и Бачу (кућа Подунавских Шваба)

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2025.
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења немачког наслеђа и културне посебности као

	одрживог туристичког ресурса, у циљу интеграције у европски културни простор. Очување трансгенерацијских традиција, уметности, занатства и гастрономије кроз културне манифестације, радионице и друге догађаје.
Постојећи ресурси:	Културна разноликост као нематеријални ресурс Фондација <i>Завичајна кућа</i> у Сремским Карловцима <i>Дидина кућа</i> у Бачу Немачка заједница у Војводини
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, староседелачке групе и људе са инвалидитетом
Улоге и одговорности:	Фондација <i>Завичајна кућа</i> – Сремски Карловци (Стјепан Седер) Етно-удружење <i>Дидина кућа</i> , Бач (Станка Чобан) Фолклорни ансамбли
Партнери:	Удружења Немаца у Сремским Карловцима и Бачу Туристичке организације Бача и Сремских Карловца Општинске управе Савети за националне мањине Прекограничне сарадње
Оквирна процена буџета:	100.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, IPA III, ЕУ, билатерални донатори, пројекти EU CBC. Horizon Europe
Неопходни други ресурси:	Техничка помоћ и билатерални донатори
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. године завршена су пројектна документа за рехабилитацију две етно-куће. До 2026. реновирана кухиња у <i>Завичајној кући</i> и продавници. Најмање 2 радионице код ковача годишње Одржана годишња манифестација "Женска традиционална фризура и традиционална јастучница" у Бачу Традиционалне радионице израде шокачке одеће (најмање 3 годишње)

Пројекат 3.1.6: Развој етно-куће словачког наслеђа

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2027.
-------------------------	-------------------------------

Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења културне разноликости као одрживог туристичког ресурса и интеграције у европски културни простор. Очување трансгенерацијских традиција, уметности. Занати и гастрономија кроз манифестације, радионице и друге манифестације.
Постојећи ресурси:	Словачке етно-куће у Бачу Културна разноликост као нематеријални ресурс Словачка заједница у Војводини Представници словачке мањине у Бачу
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, старије особе, особе са инвалидитетом и друге осетљиве групе
Улоге и одговорности:	Удружења словачке заједнице
Партнери:	Туристичке организације Бача Општинска управа Савет за националне мањине Прекогранична сарадња
Оквирна процена буџета:	300.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, IPA III ЕУ, билатерални донатори, пројекти EU CBC. Horizon Europe
Неопходни други ресурси:	Техничка помоћ и и билатералних донатора
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. завршена пројектна документа за санацију идентификованих словачких кућа (најмање 3) До децембра 2028. реновиране су најмање 3 словачке куће и оперативне су.

Пројекат 3.1.7: Развој мреже етно-кућа

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2027.
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења културне разноликости као одрживог туристичког добра и интеграције у европски културни простор. Очување

	трансгенерацијских традиција, уметности. Занати и гастрономија кроз манифестације, радионице и друге манифестације.
Постојећи ресурси:	Организације цивилног друштва из Бача, Сремских Карловца и Ирига Етно куће смештене у ПРН Бач-С.Карловци-Ириг Културна разноликост као нематеријални ресурс
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа Рурални суживот Чулно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови заједнице, са посебним нагласком на младе, жене, староседелачке групе и особе са инвалидитетом
Улоге и одговорности:	Центар за развој компетенција Бач Центар за развој одрживог туризма Ирига и Фрушке горе Бизнис хаб Сремски Карловци Удружења грађана ангажоване на културној разноликости
Партнери:	Туристичке организације Бача, Ирига и Сремских Карловца Општинске управе Савет за националне мањине Прекогранична сарадња
Оквирна процена буџета:	150.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, билатерални донатори,
Неопходни други ресурси:	Техничка помоћ и подршка билатералних донатора
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2023. мапиране етно-куће у ПРН Бач-С.Карловци-Ириг До децембра 2024. успостављена мрежа и припремљен План активности До децембра 2025. развијен сајт за етно-мрежу Најмање две радионице за чланство годишње Одржани редовни (полугодишње) састанци управника етно-кућа

Програм 3.2: Диверзитет религијског наслеђа у пилот регији - креирање прилика за јединствено духовно искуство

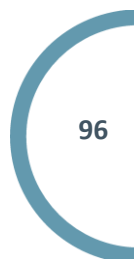
Различити верски објекти и разноликост вероисповести који иду заједно са културном разноликошћу пилот регије наслеђа Војводине стварају могућности за додавање савременог значења постојећем наслеђу и за стварање понуде јединственог духовног искуства, како посетиоцима тако и заједницама у целини. Укључивање различитих

вероисповести, у складу са потребама припадника заједница ставља се акценат на приступ који је усредсређен ка човека и на потребе, како посетилаца, тако и локалног становништва.

Посебно је важно размотрити могућности за развој културног туризма у контексту прихватања европских вредности и начина на који се у Европи управља различитошћу. Потребна је већа видљивост материјалних и нематеријалних ресурса, као и креирање дигиталних мапа и смерница за разумевање богатог религијског наслеђа на неколико европских језика.

Пројекат 3.2.1 Креирање дигиталних рута и смерница за путовање засновано на духовном искуству

Временски оквир:	Јануар 2023. – континуирано
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења верске разноликости као одрживог туристичког добра
Постојећи ресурси:	Верска разноликост као нематеријални ресурс
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови локалне заједнице
Улоге и одговорности:	Представници верских објеката на територији Бача, Ирига и Сремских Карловца Туристичке организације Бача, Ирига и Сремских Карловаца ИТ сектор
Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва
Оквирна процена буџета:	30.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови, IPA III ЕУ, билатерални донатори
Неопходни други ресурси:	Сарадња са представницима верских заједница
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024. развијен је концепт за дигиталну, интерактивну мапу за "духовна путовања". До децембра 2025, развијена дигитална, интерактивна мапа за "духовна путовања" и доступна на интернету.

Мера 3.2.2 е-Календар верских догађаја, духовних празника, културно-уметничких и других манифестација у верским објектима

Временски оквир:	Јануар 2024- – континуирано ажурирање
Изазов:	Истраживање могућности за нова тумачења и могућности коришћења верске разноликости као одрживог туристичког ресурса
Постојећи ресурси:	Верска разноликост као нематеријални ресурс Верски објекти
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа
Циљна група:	Туристи и чланови локалне заједнице
Улоге и одговорности:	Представници верских објеката на територији Бача, Сремских Карловаца и Ирига Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига ИТ сектор
Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва
Оквирна процена буџета:	1000 ЕУР
Извор финансирања	Општински буџет Верске заједнице у Иригу, Сремским Карловцима и Бачу
Неопходни други ресурси:	Вертикално и хоризонтално поравнавање смерница
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024. припремљен еКалендар верских догађаја и манифестација.

Пројекат 3.2.3: Израда Плана посета верским објектима у складу са правилима верских заједница

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2024.
Изазов:	Сагласност верских власти о сарадњи са локалним актерима у области одрживог развоја туризма
Постојећи ресурси:	Верска разноликост као нематеријални ресурс Верски објекти
Области иновација:	Савремено тумачење наслеђа Духовно искуство наслеђа

Циљна група:	Посетиоци верских објеката
Улоге и одговорности:	Верски поглавари – представници верских заједница на територији Бача, Сремских Карловаца и Ирига Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига
Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Релевантне институције на националном нивоу
Оквирна процена буџета:	/
Извор финансирања	Све оперативне трошкове који се могу појавити покриће ће локалне самоуправе
Неопходни други ресурси:	Вертикално и хоризонтално усклађивање политика и верских правила
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2024, заједнички Акциони план за отварање и употребу верских објеката у ПРН за посетиоце, усклађен са правилима конгрегације

Програм 3.3: Разноликост природног наслеђа - прилика за јединствено искуство

Природно наслеђе пилот регије Војводина такође пружа бројне могућности за одрживи развој туризма. Природа као наслеђе се кроз спорт и релаксацију може претворити у карактеристичан чулни доживљај воде, зеленила, флоре и фауне. У комбинацији са богатим историјским и верским наслеђа, нуди могућности и туристима и становницима Бача, Сремских Карловаца и Ирига да се укључе у јединствени доживљај окружења и да у контакту са природом доживе физичко и духовно исцељење.

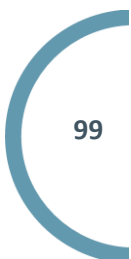
Мера 3.3.1: Израда Плана за коришћење/посету и очување природних резервата у складу са документима вишег реда (Мастер план туризма - Фрушка Гора)

Временски оквир:	Јануар 2023. – децембар 2023.
Изазов:	Акциони план одрживог културног туризма треба да буде усклађен са документима за Национални парк Фрушка Гора, Бачко Подунавље Ковиљско-петроварадински рит итд.
Постојећи ресурси:	Мастер план туризма – Фрушка Гора Акциони план одрживог културног туризма Развој ПРН Бач-С. Карловци-Ириг
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Савремено тумачење наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот

Циљна група:	Локална заједница Општинска управа
- Улоге и одговорности:	Јединица за локални економски развој, општински доносиоци одлука
Партнери:	Туристичке организације Бача, С.Карловаца и Ирига Институција на националном и покрајинском нивоу задужене за природу, туризам и заштиту наслеђа.
Оквирна процена буџета:	/
Извор финансирања	Општински буџет
Неопходни други ресурси:	/
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> До децембра 2022. године завршен План за коришћење и заштиту природних резервата, усклађен са документом више политике.

Пројекат 3.3.2: Дигитализацијом до природе - интерактивне мапе и смернице за очување природе и заштиту животне средине

Временски оквир:	Јануар 2024 – Децембар 2028, непрекидно
Изазов:	Пројекат би требало да допринесе побољшању дигиталних компетенција и паметних решења која би унапредила и туристички производ пилот регије наслеђа и заштити животне средине.
Постојећи ресурси:	Национални парк <i>Фрушка гора</i> Бачко Подунавље Ковиљско-петроварадински рит Дунав Канал Дунав-Тиса-Дунав Флора и фауна пилот регије наслеђа
Области иновација:	Чулно искуство наслеђа Природа као наслеђе Рурални суживот
Циљна група:	Млади, породице са децом, посетиоци, странци, дигитални номади
Улоге и одговорности:	Еколошка удружења Туристичке организације Бача, Сремских Карловаца и Ирига

Партнери:	Општинске управе Бача, С.Карловаца и Ирига Локалне организације цивилног друштва Приватни сектор – ИТ
Оквирна процена буџета:	300.000 ЕУР
Извор финансирања	Републички и покрајински фондови (нпр. Фонд за иновације Србије, Фонд за заштиту животне средине), ЕУ IPA III, билатерални донатори, Фонд за иновације Западног Балкана, Horizon Europe
Неопходни други ресурси:	Ажурирани скупови података у отвореном формату
Показатељи успешности:	<ul style="list-style-type: none"> • До децембра 2024. подаци су прикупљени и доступни у отвореном формату. • До децембра 2025. успостављена партнерства са заинтересованим ИТ компанијама. • До децембра 2026, развијене су интерактивне дигиталне мапе територије ПРН на најмање три европска језика. • До 2028. године број страних посетилаца је инкасиран за најмање 15 одсто у односу на основну годину (2023)